

Словото

СЕДМИЧНО ИЗДАНИЕ НА СЪЮЗА НА БЪЛГАРСКИТЕ ПИСАТЕЛИ, ОСНОВАН 1913 г. С ПОЧЕТЕН ПРЕДСЕДАТЕЛ ИВАН ВАЗОВ

ЛИТЕРАТУРА, ИЗКУСТВО, ОБЩЕСТВО

ДНЕС

Абонамент

Всеки месец до 15-о число на 2016 г., във всяка пощенска станция, можете да се абонирате за вестник „Словото днес“:

за 1 месец - 4 лв.
за 3 месеца - 12 лв.
за 6 месеца - 24 лв.
за 10 месеца - 40 лв.

Каталожен
№ 115

1 бр. (812), 07.01.2016,
година XIX - 1,00 лв.

Ние защитаваме изконни родолюбиви ценности

Боян Ангелов, председател на СБП, пред в. „Словото днес“

– Творческата ви равностетка за отминалата 2015 година е впечатляваща – издадохте книгата с избрана лирика „Далнина“ и сборника с есеистични и литературно-критически етюди „Отблясъци от яснописи“, получили висока оценка от критиката и читателите. Те имаха множество представяния в София и страната. Дай Боже всекиму! Още повече, когато писането трябва да се съвместява с високи обществени отговорности...

– Най-напред искам да благодаря на всички, които не останаха безучастни към моето скромно творчество. Благодаря за поканите да бъдат представяни книгите ми както в столицата, така и в страната: Бургас и Пловдив, Разград и Варна, Благоевград и Белоградчик, Ямбол и Пазарджик, Своге и Панагюрище, Велико Търново и Търговище, Шумен и Добрич, Ловеч и Плевен. Но по-важното за мен беше друго – тези срещи ми помогнаха да се запозная лично с много интересни творци, с техните надежди, с техните тревоги.

– Как оценявате 2015-а по отношение на съюзния живот и онова, което успяхте да реализирате с помощта на екипа си за авторитета на СБП като цяло?

– Не сме направили малко, но винаги има какво още да се очаква. Най-вече по отношение на сплотеността на Писателския съюз. През годината проведохме отчетно събрание, на което за пръв път след много години беше направен финансов отчет за 2014-а и се прие бюджет за 2015 г. Това са две важни условия за прозрачност в сдружението. Въпреки че по съдебна регистрация СБП е сдружение с нестопанска цел в полза на неговите членове, т.е. в частна полза и с този статут няма право на държавна субсидия, отчетността на привлечените и изразходвани финансови

средства трябва да бъдат достояние за всеки член на Съюза. Ала съществуват и фирмени тайни, които не бива да се разкриват, за да се спекулира с тях. Смятам, че това събрание откри пътя към взаимното доверие. Винаги съм казвал, че всеки редовен член на СБП може да дойде при мен и да се осведоми за състоянието на сдружението ни – финансово, имуществено и пр., но ще се въздържа да обсъждам подробности в публичното пространство.

Ако трябва да бъде конкретен, успяхме да учредим няколко престижни национални награди: с община Ловеч – „проф. Димитър Димов“, чиито първи лауреат стана белетристът и драматургът Банко П. Банков; с община Троян – „Ламар“ с пръв лауреат Евтим Евтимов; с община Стара Загора – „Николай Лилиев“ и „Кирил Христов“ с лауреати Петър Анастасов и Благой Димитров. Преди броени дни поетът Борислав Геронтиев спечели националната литературна награда „Иван Пейчев“ на община Шумен и Съюза на българските писатели. През май тази година връчихме годишните литературни награди на СБП в различни жанрове, придружени с националните награди „Божидар Божилков“, „Богомил Нонев“ и „Георги Братанов“. През юли поетът Драгомир Шопов бе удостоен с националната награда „Георги Джагаров“, а националната награда на община Първомай и на СБП „Слав Хр. Караславов“ спечели поетът Димитър Христов. Радва ме фактът, че учредената от Министерство на културата и община Панагюрище награда „Нешо Бончев“ стана най-авторитетното отличие за литературна критика у нас. През отминалата година наши членове спечелиха и други национални награди. Иван Гранитски бе удостоен с наградата „Тодор Влайков“, Надежда Захаријева – с наградата „Христо Г. Данов“, Владимир Зарев – с наградата „Иван Вазов“, Петя Александрова – с наградата „Петя Караколева“. Ако продължа нататък, списъкът ще бъде увеличен и с отчитането на наградите от националните литературни конкурси „Свищовски лозници“, „Стоян Дринов“ в Панагюрище, „Мила Родино“ в Долни чифлик, „Александър Вутимски“ в Своге...

Худ. Тодор Маринов

Иван Николов

***

Там, където завършва цвета и започва бодила,
а ръката ми твоята ръка ще допре,
загърни се добре, ветровито е времето, мила,
ветровито е времето, мила, загърни се добре.
Награден и наказан, остана ми само куража
да затулям с дланта си от вятър и скреж
онова,

за което няма как да ти кажа,
но вървя и го нося като палната свещ.
Ще броя ли сега колко съботи, колко недели,
както глад съм гладувал и на пакът съм спал,
воденичния камък на времето мели,
ето,

целите вече сме в ситен паспал.
Ако знам, бих ти казал с каква съпротива
да отбиеш водата и над хляба да спреш!
Но прекрасния миг - недошъл - си отива
и смалява езиче най-високата свещ.
С наболяло сърце ще те взема под своя закрила,
но пред прага на зимата моля те още веднъж:
Загърни се добре. Ветровито е времето, мила.
А снегът, който пада, е вчерашен дъжд.

На стр. 6

Поезия: Петър Василев, Борислав Владиков, поетичен Ивановден - съвременна българска лирика
стр. 7, 9, 13

Интервю: „Ние защитаваме изконни родолюбиви ценности“, разговор с Боян Ангелов, председател на СБП
стр. 1-6

Проза, публицистика: Кирил Момчилов, Костадин Златков, Ран Босилек, Владимир Минков, Лозинка Йорданова, Петко Кицов, Сергей Комитски, Николае Дабижа
стр. 3, 4, 5, 8, 12, 15

Критика, Анализи: Елена Диварова, Иван Д. Христов, Иван Карадачки, Благвеста Касабова, Любомир Котев, Никола Иванов
стр. 10, 11, 14, 16

Нови членове на Съюза на българските писатели

На свое заседание, състояло се на 22 декември 2015 г. Управителният съвет обсъди кандидатурите и с тайно гласуване прие за членове на СБП в раздел Поезия: Трифон Митев, Лили Качова, Веселка Колева, Цоньо Неделкин, Васил Аврамов, Милка Пиналска, Асен Ошанов; Проза: Теодоси Антонов, Стоян Георгиев, Чанко Райчев, Илко Минев; Детска литература: Иван Вунчев. За почетен член на Съюза на българските писатели бе утвърдена британската историчка и писателка Мерсия Макдермот, видна изследователка на живота и делото на Васил Левски, чуждестранен член на Българската академия на науките и доктор хонорис кауза на Софийския университет.

Представяне на три антологии

На 21 декември в залата на Съюза на българските журналисти в столицата издателство „Български писател“ представи три антологии, отпечатани през 2015 година – „Безсмъртни след смъртните“, „Поети 2014“ и „Разказвачи 2014“. Председателят на СБП Боян Ангелов откри срещата и даде думата на трима писатели, участвали в създаването на тези литературни сборници. Съставителят на поетичната антология „Безсмъртни след смъртните“ Атанас Звездинов сподели, че този проект е осъществен във връзка със 100-годишнината от учредяването на Съюза на българските писатели и включва стихове на поети и поетеси, преминали в отвъдното. Председателят на редакционната колегия на антологията „Разказвачи 2014“ Кольо Георгиев определи излизането на тази книга като жест на СБП към творчеството на своите членове-белетристи. Главният секретар на СБП Христо Ганов като член на редакционната колегия на антологията „Поети 2014“ каза, че тя сама говори за своята значимост и неговите думи бяха подкрепени с рецитал на поети, участващи със свои стихове в изданието. Пенка Чернева, член на редакционната колегия на „Разказвачи 2015“, направи ценни предложения за работата по следващите издания, а Благовеста Касабова предложи да се издаде и Антология на детската литература, което на следващия ден беше одобрено от Управителния съвет на СБП. Боян Ангелов определи краен срок за представяне на творби за антологичните сборници: **31 януари 2016 година**. Авторите могат да представят свои творби на адреса на СБП: София 1000, ул. „6-и септември“ №35, издателство „Български писател“ – за антологията „Поети 2015“, „Разказвачи 2014“, „Детска литература 2015“. Творбите могат да се получават и по електронен път: izdatelstvo_bulgarskipisatel@abv.bg; sbpg@abv.bg.

Найден Вълчев гостува във Видин

Поетът Найден Вълчев бе гост на 53-то издание на литературния салон в старопрестолния град, провеждан от Народно читалище „Цвят 1870“ и Дружеството на видинските писатели. На срещата, открита от водещата на салона – поетесата Диана Сиракова и секретаря на дружеството Ненчо Славчев, присъстваха почитатели на творчеството на именития български поет от всички поколения. В авторския си рецитал

Найден Вълчев включи едни от най-любимите на публиката свои стихотворения, превърнати по-късно в знакови песни на българската естрада и разказа любопитни истории, свързани със създаването им, както и за дългогодишната си работа като редактор и преводач. На следващия ден Найден Вълчев проведе среща с учители и ученици от видинското СОУ „Цар Симеон Велики“.

Годишни литературни награди в Бургас

През м. декември се състоя преглед на бургаската литературна продукция за 2015-а година. Критиците Владимир Шумелов и Иван Карадочев прочетоха задълбочени доклади за поезията и прозата. Община Бургас връчи традиционните си награди – плакет „Христо Фотев“, плакет „Петко Росен“ и „Пегас“. Плакетът на името на поета отиде при младата Донка Димова за стихосбирката ѝ „Превод на ежедневието“; „Петко Росен“ бе присъден на Милка Иванова за сборника с разкази „Приятелят на дон Пабло“, а плакетът с крилатият кон кацна при Николай Фенерски за романа му „1994-та“.

Белград аплодира Христо Бойчев

Броени дни преди Коледа известният ни драматург Христо Бойчев очарова белградската театрална публика с оригиналната си пиеса „Великият Гетсби“ по едноименния роман на Фицджералд. Великоленният театър Мадленианум показа премиерно „Великият Гетсби“ на 18 декември 2015 г. „Великият Гетсби“ има твърдо изразена повествователна структура. Тази разказвателна структура е подходяща за кино, но не и театър. Театърът има други закони, на сцената трябва да се показва, а не да се разказва. Това е причината досега да има 5-6 филмови реализации, а театрални почти няма или ако има, те са неудачни. Особено тежък проблем за театъра са прословутите градински партита, които Гетсби устройва в двора на двореца си. Без тях историята за Гетсби пропада, а как да създадеш това пиршество от стотици хора на сцената? Затова съм много горд с моето драматургично решение на партитата, което си е мой патент“, споделя Христо Бойчев в интервю за най-големия сръбския ежедневник „Политика“.

В Москва

На 17 декември 2015 г. в Москва се състоя заседание на Изпълкома на Международното съобщество на писателските съюзи, на което СБП е член. Председателят на МСПС Иван Переверзин направи отчет за бюджетното изпълнение на изтичащата година. Бе разгледан и утвърден и бюджетът на Съюза за 2016 година. Бяха разисквани и въпросите за тревожното спадане на тиражите на водещи литературни издания в Русия, за мястото на писателя в съвременния свят, за това какво трябва да се направи за младите таланти, за подпомагане на регионалните литератури. Бе разисквана и възможността за създаване на Международен комитет за съхранение на литературното наследство на руската литература в различните страни и региони. От българска страна в заседанието взе участие членът на Изпълкома Атанас Звездинов.

Творческа среща в Дома на ветераните на културата в София

В Дома на ветераните на културата в София се състоя творческа среща на поетите Боян Ангелов – председател на Съюза на българските писатели и Димитър Христов с живеещите и работещите в дома. В срещата участваха и представители на ученическия и преподавателския състав на Националния учебен комплекс по култура с лицей за изучаване на италиански език и култура. Гостите предоставиха дарение с книги и други необходими неща за възрастните хора. Б. Ангелов и Д. Христов говориха за мисията на българските писатели в днешно време и прочетоха свои стихове. Последваха въпроси и разговор за ветераните в българското изкуство, за приемствеността на традициите.

100-годишнината от рождението на акад. Венко Марковски

Съюзът на българските писатели и Българската академия на науките организираха тържествено честване на 100-годишнината от рождението на големия български поет акад. Венко Марковски в големия салон на БАН. Водещ бе председателят на СБП Боян Ангелов, който сподели свои мисли за поета. От името на председателя на БАН акад. Стефан Воденичаров приветствие прочете главният научен секретар на Академията проф. Евдокия Пашева. Народният представител Мариана Бояджиева прочете поздравителен адрес до участниците в тържеството от името на Михаил Миков и парламентарната група на СБП „Лява България“.

Книгоиздателят и редакторът Петър Анастасов представи ново фототипно издание на първите две книги на Венко Марковски „Народни бигори“ и „Огинот“. Проф. Пламен Павлов говори за дневника на поета от концлагера „Голи оток“ и за книгата му „Кръвта вода не става“. Актьорът Иван Налбантов прочете стихове и откъси от писма на Венко Марковски. Спомени, посвещения и впечатления за литературната и родолюбивата мисия на твореца изказаха Матей Шопкин, Петър Андасаров и Мариела Модева-Нанкова. На тържеството присъстваха приятели, роднини и колеги на Венко Марковски, сред които внукът Игор Марковски и дъщерята Султана Марковска. Тя говори за трудния, но вдъхновен път на поета и неговото семейство и благодари на Съюза на българските писатели, на Българската академия на науките и на Георги Йорданов за тяхното съпричастие в отбелязването на 100-годишнината от рождението на акад. Венко Марковски.

100 годишни от рождението на Яко Молхов

Регионална библиотека „Никола Фурнаджиев“ и клубът на дейците на културата в Пазарджик организираха със съдействието на местната община и сдружение Шалом на 29 декември м.г. възпоменателно тържество, посветено на 100-годишнината от рождението на този забележителен наш литературен и филмов критик. За ролята и мястото на Яко Молхов в националния литературен и духовен живот беше прочетено слово на проф. Неделчо Милев от режисьора Гаро Ашикян. Актрисата Лили Филипова прочете откъси от творби на Яко Молхов. С особен интерес беше посрещнато приветственото слово на Христо Ганов, гл. секретар на Съюза на българските писатели. Максим Молхов, син на писателя, благодари най-сърдечно на организаторите на това тържество. Водещ бе Продрум Димов.

Борислав Геронтиев с национална награда

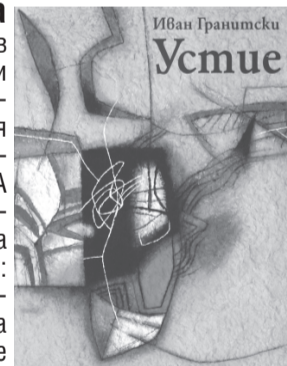
Борислав Геронтиев е носител на тазгодишната Национална награда за лирика „Иван Пейчев“, която се връчи за шести пореден път. Общо 22-ма автори – с 26 техни книги са били номинирани за тазгодишния приз. Отличието за 2015 г. е за стихосбирката му „Моята антология“. Наградата му е присъдена от 8-членно жури с председател Боян Ангелов от СБП. Церемонията се състоя в Регионална библиотека „Стилиян Чилингиров“, а наградата бе връчена от кмета на Шумен Любомир Христов.

Премиера в Сандански

Читалище „Отец Паисий 1919“ организира премиера на новата книга на Мария Маринова „Нещо бяло се случи“, която съдържа 58 стихотворения и излиза благодарение на издателство „Синева“ с редактор Христо Георгиев. Стихосбирката бе представена от Гинка Дзимбова, която говори за лиричния свят на поетесата. В камерната зала на Земеделска гимназия „Кл. Тимирязев“ авторката прочете свои стихове. С песни по нейни текстове вокални групи поздравиха виновничката за събитието, което бе уважено и от заместник кмета на общината, госпожа Зорица Органджиева.

Иван Гранитски търси метафорите на свободата

На 21 декември – в навечерието на рождения си ден, в аулата на НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“ Иван Гранитски представи новата си поетична книга „Устие“ на издателство „Захарий Стоянов“. Почти във всички стихотворения се говори за свободата, за нейните превъплъщения, проявления и невъзможността днес тя да бъде постигната. „А ти мечта безсмъртна /за свобода и красота/ аз съм човешкото огърлие/ усмивката на Вечността – това е повикът на Иван Гранитски. Критикът-философ Панко Анчев пише: Свободата има много имена и в поезията си Иван Гранитски постоянно ги търси и осмисля. В „Устие“ той ги намира в обикновените неща, в тихия и кротък пейзаж, в малките и едва забележими негови обитатели. Поетът ни казва, че трябва само да се спрем за малко, да бъдем по-търпеливи и смирени, за да ги открием и се съсредоточим върху тях, за да проникнем в тяхната съдържателност и в метафорите, които те носят в себе си.“ В поезията на Иван Гранитски винаги тържествува светлата надежда, че не всичко е изгубено, че идва ново време, в което високите ценности отново ще са на почит, че човек ще има сили да се пребори със злото и да установи с Божията помощ друг ред в обществото. В „Устие“ Иван Гранитски е направил крачка напред към осъзнаване на смисъла на свободата. Поетът е запазил впечатляващ мащаб на виждане и измерване на величините, толкова характерен за досегашната му поезия. Не са много днешните ни поети, които могат да обемат величието на мирозданието, да го описват и му придават чрез словото си естетическа стойност. Иван Гранитски забелязва и откроява малкото в голямото и голямото в малкото. Затова и в тази книга ще чуем звученото на космическия водопад и ще видим как „върху клоните игриви паяче лежи“, ще се ужасим от бесилото, което „е овъгленото разпятие на думите от ярост нажежени“, но и ще усетим как „тлеят угарите на кафявите стърнища“.

Словото

„Словото днес“ - издание на Съюза на българските писатели, основан 1913 г.

Адрес на редакцията: 1000 София, ПК 608, ул. „6 септември“ 35, тел. 02/987-38-96

E-mail: slovotodnes@abv.bg

Сайт на СБП: sbp.bg

Главен редактор: Надя Попова
Редактор: Иван Есенски
Графичен дизайн: Виолета Станиславова
Дежурен редактор: Надя Попова

Редакционен съвет:
Боян Ангелов, председател
Драгомир Шопов, Елка Няголова,
Здравка Евтимова, Петър Анастасов,
Петър Андасаров, Чавдар Добрев

Сметка за превеждане на суми за членски внос, дарения, реклами и др.:
Сдружение „Съюз на българските писатели“
УНИКРЕДИТ БУЛБАНК
IBAN:BG 85UNCR
76301008126403
BIC: UNCRBGSF

Редакцията на вестник „Словото днес“ не приема текстове на пишеща машина. Приемат се само материали, които не надхвърлят 10 000 знака, изпратени на електронния адрес.

КОРЕСПОНДЕНТИ:

Благоевград - Красимира Кацарска, 073/59-02-84; Бургас - Иван Бубалов - 0885/ 56-82-77; Манол Манолов; Варна - Станислав Пенев, 0878/ 63-22-69; Велико Търново - Георги Н. Николов, 0879/ 26-50-03; Видин - Ненчо Славчев, 0885/ 70-87-03; Димитровград - Петко Каневски, 0878/ 66-40-52; Карлово - Красимир Власев, 0882/ 41-04-19; Пазарджик - Екатерина Данчева, 0899/ 74-40-13; Лом - Юлий Йорданов, 0885/ 27-10-77; Плевен - Лалка Павлова, 0878/95-35-99; Пловдив - Диана Павлова, 0896/38-76-64; Разград - Димитър Петров, 0896/ 08-64-12; Русе - Анита Коларова, 082/ 58 89 09; Сандански - Мария Маринова, 0893/ 68-76-60; Ст. Загора - Йордан Атanasov, 0888/ 79-01-35; Хасково - Ели Видева, 0898/ 59-19-49; Ямбол - Димитър Бечев, 0878/ 29-48-02.

Училището — тежко и горко на внуците ни

Кирил Момчилов

4 октомври 1957 година. — По-възрастните читатели навярно си спомнят тази дата, когато се сбъдна поредната мечта на човечеството. Няма как да бъде забравена — от нея започва летието на Космическата ера! През този ден Съветският съюз изстреля в космоса „Спутник 1“ — първият изкуствен спътник на Земята. Човечеството не можеше да повярва, не искаха да повярват и Съединените американски щати, които неочаквано за тях бяха изпреварени... Как и защо са били изпреварени? На този въпрос агентите на ЦРУ дали компетентен отговор, в който между многото фактори и причини било записано: системата на образованието в училищата и институтите на СССР десетки години не е променяна, учебниците по математика и физика, както и сборниците със задачи към тях десетки години само се преиздават...

Журналистическите ми задължения в началото на 80-те години на ХХ век ме направиха пряк свидетел на поредното преустройство на образованието в България — професионална подготовка и изграждане на УПК — учебно-производствени комплекси, ЕСПУ — единно средно политехническо училище... За най-малките ученици от I-III клас бе създадена проблемна група в образованието — ПГО, която подготви и издаде специален експериментален буквар за шестгодишни, както и учебници.

Запазил съм в библиотеката си Буквара (от няколко книги), за който и днес могат да мечтаят нашите внуци! Виждате само съставителите/автори: Благовест Сендов, Георги Ангушев, Тодор Бояджиев, Марко Ганчев, Владко Мурдаров, Розалина Новачкова, Боян Пенков, Валери Петров, Николай Спасов и Мирослав Янакиев; художниците: Доньо Донов, Иван Марков, Текла Алексиева, Олга Паскалева и Богдан Бенев... (В Буквара и Учебника намериха достойно място стихотворенията „Летен дъжд“ от Иван Цанев и „Колко кожи и кожуси“, „Слънчоглед и слънце“ и „Коста на моста“ от Янаки Петров.)

Имам и една Читанка за III клас на общообразователните трудово-политехнически училища, издание на „Народна просвета“ от 1964 г. в тираж 125 000 екземпляра! В нея художествените творби са подредени в осем раздела: Труд и наука, По земята, Растения и животни в нашето стопанство, Здраве и радост, Приказки и басни, Из миналото на нашия народ, Свобода, дружба, мир и Социалистическо строителство. Автори/съставители са Лъчезар Станчев,

Петър Проданов, Ана Бонева и Камен Калчев. (Между писателите, включени в Читанката са и „реакционерите“ Дамян Калфов и Ненчо Савов... Колкото и да не им се иска на някои да повярват, че е било възможно това да се случи). Не ми е известно обаче след 1989 г. дали не е включен в някой учебник бай Йосиф Петров, който в едно интервю в началото на т. нар. „преход“ тръбеше, че е дошло времето му децата да го четат и наизустяват!... Бедният бай Йосиф — чел съм стихчета от него във вестник „Нива“ (1935-1937) на Сава Чукалов и днес се питам що за самочувствие у този „поет“...

Имам и една Литература за 10 клас на единното средно политехническо училище. (1986, „Народна просвета“, II издание в тираж 82 000 екземпляра). Нейни автори са Милена Цанева, Ефрем Каранфилов, Тончо Жечев, Светлозар Игов, Стефан Коларов, Иван Цветков и Севелина Гьорова; редактори — Симеон Султанов и Иван

Попиванов. Ще спестя възхищението си от текстовете на авторите, всички са за българските писатели-класици, някои от които днешните мишки и плъхове в Министерството на образованието и науката са изхвърлили от учебните програми или настояват от произведенията им да се изучават „подходящи“ глави (откъси) или определени стихотворения, желателно любовни — не и социални...

Може би няма да се съгласите с твърдението ми, но през последните 25 години оглупяването в България е повсеместно. Колко и какви убийствени експерименти в образованието бяха извършени! Да ги изброявам ли?... Капак на всички бъркотии е новоприетият закон и трите нови стандарта за учебния план, за общообразователната подготовка и за учебниците. За шестгодишните първокласници от догодина бил предвиден нов предмет „ТЕХНОЛОГИИ И ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО“. Ето ви върхът на безумието на чиновниците. Директор на училище в София ни успокоява от страниците на вестник: „Класиците ще останат, но с малко произведения“... Вместо класиците кои „писатели“ ще изучават децата и внуците ни, шефе? Стихчетата на „поета“ Йосиф Петров или творбите на днешните постмодернисти, които горят от желание да се видят в Буквари и Читанки?!

Защо отпадна стихотворението „Родна реч“ на Иван Вазов, защо бе спряно списанието „Родна реч“ за учениците от гимназиите?

Според новия закон по един предмет вече може да има неограничен брой учебници, а не три, както досега. Министърът щял да одобрява всички проекти на учебници, учебни комплекти и познавателни книжки, които отговарят на съответния държавен образователен стандарт. В същото време държавата ще плаща само за един учебник за учениците от I до VII клас, избран от училището.

Самозвани „експерти“, чиновници в дирекциите и отделите на министерството и инспекторатите по образованието ще благославят труда на безброй авторски колективи. В съкратени срокове новите учебници за I и V клас трябвало да бъдат одобрени до август 2016 г. А според учени срокът за качествен учебник е минимум две години! Проучване на фондация „Пайдея“ твърди, че едва 24% от учениците успявали да се справят самостоятелно с учебниците си без допълнителна помощ и само на 14% от учениците учебниците били интересни... А утре с „фабрично“ съставени и ударно произведени учебници какви ли ще бъдат процентите? Либерализацията в образованието — всеки да пише и всеки да продава, ще превърне училището на битпазар... За родители, на които децата не ходят на училище, а са в категорията на т. нар. „домашно образование“, се предлагат книжки от сорта на „Самоучител по литература“ от Стамена Димова — три книги в няколко издания на „БАН МАР“, преработвани и допълвани през последното десетилетие. Тях можете да намерите по сергии на битпазара в София и сами да ги оцените — аз не съм бил учител, нито литературен критик.

Що се отнася до т. нар. „нови технологии“, които улеснявали образователния процес ми се иска да цитирам отново оня директор от София — преподавател по биология, който реши съдбата на класиците ни: „Внедряването във всеки учебен час на новите технологии, използване на интерактивни подходи, в които ученикът да е основно действащо лице, включването на екипни групи, в които екипите дебатират и предлагат различни начини за разрешаване на съответния проблем, откриването на грешки от ученик на ученик. Това са нещата, които са доста по-разчупени и които могат да събудят интерес у децата.“ Светна ли ви пред очите, многоуважаеми читатели, видяхте ли „н е щ а т а“, които ще накарат учениците да се влюбят в училището, да не се разделят от учебниците и книгите?!...

Как се представя книга

Костадин Златков

Драги ездаци на Пегаси, Росинанти и прочие кранти...

Юлия Пискулийска представи нова книга. Озаглавила я е „Недовършен портрет“. На корицата — избрани българци. Чрез тях ни дава надежда, че дорде българците раждат и населяват земята ни с такива мъже, България ще е жива и бъдните ще я носят в кръвта и сърцето си.

Пиша тия редове не да хваля книгата, нито мъжете, които са я населили. Пиша заради начина, по който Юлия я представи.

Били сме на много представления и почти винаги ме е налягала тъга за собствения ни образ — за начина, по който си самовнушаваме, че словото ни значи нещо, че с него въздигаме онова, което наричаме народ, държава, че добавяме към цената на тоя народ и на тая държава.

Знаете го: всички представяни книги и книжлета са гениални. Ама яко гениални! Класика! Авторът — самороден талант!

Ако пък, не дай си боже, е пръкнал от яко „Добро утро“ или е наследник на гений, то той по закон си е гений. Знаете и друго: длъжен си да рецитираш подготвено есе-прослава, за което ти ръкопляскаат.

Издавал съм в трудни ситуации. След задължителните похвални слова, много внимателно, като хирург, който отстранява петънце от красива дамска гръд, наруша правилата и кажа: те това и те това може би трябваше да бъде ете така и така.

Ако е авторка, удавя се в сълзи и трябват големи усилия да спрем потока. Ако е набор, години не ми дума за това предателско отклонение от задължителния възторг.

Често пъти представянията, по някой път назовавани презентации, се разиграват пред десетина дежурни, докуцукали с бастуни и прочие помощни съоръжения.

Книжният поток в отечеството заприлича на пълноводен Дунав. Нищо не може да го запре. Онзи от нас, който вече за нищо не става, точи перото и пълни Дунава.

За да не кажете, че съм зло старче, ще

си призная: и аз наливам вода в голямата река. Но никога не казвам, че съм, така да се каже, писател. Висока е летвата за мене.

Пиша тия редове с пахар винце от Хърсово, та може и думите да са леко подпийнали. Противопоставям им обаче онова, с което ни зарадва Юлия Пискулийска.

Първият по красноречие сред българците, заселен в книгата, Андрей Пантев, започна така:

— Това беше пиршество на духа!
(Не мога да повярвам, че цитирах някого. Цитирам единствено себе си.)

На малката сцена на Народния театър излязоха Юлия и Таня Лолова. Досетихте се каква стана. Ами стана импровизирана словесна каскада. Залата ехтеше от

НЕЗАВЪРШЕН ПОРТРЕТ

Юлия Пискулийска

смях или затаяваше дъх, защото двете щури дами слизаха в дълбоки дъна, където тишината е закон. От 34 силни извора, колкото са мъжките имена в книгата, тръгнаха целебни и възвисяващи вълни и ни заливаха с най-ценното, което донейде очовечаваше века, дето ни се падна. Двете водеха нережисиран спор — ту обичливо приятелски, ту кавга, предвещаваща дуел. Посланията идваха сами — от съдбата, труда и светогледа на населените тая книга и ни внушаваха вяра, че България е жива и жилава, ще я бъде и утре, и много подир нас.

Оглеждах пълната зала и ми беше драго, че съм попаднал в богатство, оцеляло сред бурените, залели земята и времето ни. И усещах, че тази многоцветна и плодна градина ми завръща зарязалата ме надежда.

Мъжете, които вземаха микрофона, се вълнуваха от съдбата на племето ни, споделяха мъдри и весели истории, но не ласкаеха авторката, въпреки че е посветила труда си на таланта и делата им.

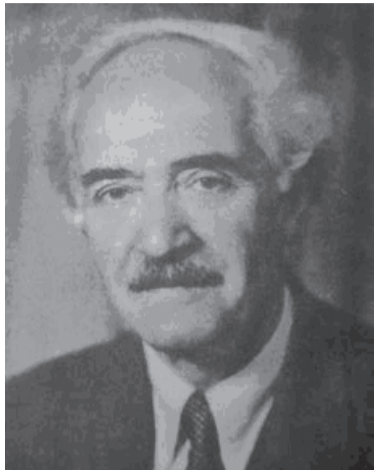
ТА:

Драги ездаци на Пегаси, Росинанти и прочие кранти, много било да видим как се представя книга.

Дяволчето с бялата опашка

Ран Босилек (1886—1958)

Малко дяволче гледаше през тясна дупчица в градината на дядо Господ. Под ябълковото дърво играеха русокоси ангелчета. Изведнъж някой извика:

– Ей, какво правиш тука?
Дяволчето отскочи и видя дядо Господ.
– Какво правиш тука? – го попита повторно дядо Господ.
– Гледам.
– Какво гледаш?
– Гледам твоите ангелчета в райската градина, дядо Господи. Много ми се иска да поиграя с тях! Пусни ме да вляза!
– Не може – отговори дядо Господ. – Где се е чуло и видяло, дяволи да влизат в райската градина?

– Ами аз съм малко дяволче. Нищо лошо няма да сторя. Да вляза, бе, дядо Господи.
– Не може. Какво ще правиш черно дяволче при бели ангелчета?
– Ще им късам къпинки и ще им ги слагам в устата – да не си чернят ръцете. Пък и аз не съм съвсем черно. Бяла ми е опашката.

Дядо Господ погледна опашката му.
– Чудно нещо! Отде си взело тая бяла опашка?
– Ще ти кажа, дядо Господи, ама няма да се сърдиш на ангелчето.
– На кое ангелче?

– На твоето, на най-малкото. Беше кацнало веднъж ей там, на райската ограда. Видя го едно дяволче, хвърли скришом камък, та право в крилото му. И ангелчето – цоп – долу. Разплака се миличкото. Не може да прехвъркне в райската градина. Хванах се за оградата, спуснах си опашката и рекох: „Дръж се за опашката ми! Аз ще те изкача на оградата и ще те прехвърля в градината“. Като го прехвърлих, то ми рече: „Живо да си ми! Задето ми направи тази добрина, нека ти стане бяла опашката! Да се отличаваш от лошите дяволчета“. – Оттогава ми е бяла опашката... Пусни ме, дядо Господи, да вляза вътре!

Усмивна се дядо Господ и рече:
– Виждам, че не си като другите дяволчета. Но все си дяволче. Ще те пусна да влезеш, когато станеш цяло бяло!
– Как ще стана цяло бяло?
– Като направиш някоя голяма добрина на земята.

– Каква добрина?
– Ти само трябва да познаеш каква. Сега ще те спусна долу на земята и ще гледам какво ще направиш.

Дядо Господ спусна златна стълба от небето до земята. Дяволчето слезе по стълбата. Тя го отведа право при най-прочутия майстор, който правеше най-хубавите играчки. Майсторът беше работил цяла нощ. Сега дремеше на един стол сред играчките.

Дяволчето се мушна до едно арапче, което си плезеше езика и сочеше с ръка затворена кутия. Дяволчето я отвори. Вътре имаше тютюнев прах с лютивя ми-

ризма. Нещо го загъделичка по носа и то кихна: – Ап-чи-хи!

Майсторът отвори очи, видя дяволчето и извика:

– Ами това рогато пакостниче отгде се взе между играчките? Отгде дойде, бе, опашатко?

Дяволчето зина да отвърне, но кихна повторно. Майсторът се засмя и рече:

– Ех, че хубава играчка ще направя! Тоя неканен гостенин ме подсети.

Ще направя дяволче с бяла опашка – да киха и да вика „наздраве!“.

Речено, сторено. Цял ден и цяла нощ работи майсторът. На другата сутрин играчката беше готова: малко рогато дяволче, с бяла опашка. Майсторът нави пружината на дяволчето. То почна да вдига глава, да киха и да издава човешки глас: „Наздраве!“

Майсторът извика доволен:
– Това се казва играчка! Ах, где си ти сега, живо дяволче, да видиш какво другарче ти направих!

А дяволчето през туй време се беше сгушило в тръбата на печката и гледаше през една дупчица чудната играчка.

Майсторът я сложи на високо столче, седна на малкото одърче и почна да се радва като дете.

Но умората склопи очите му, и той задрям. Дяволчето излезе от тръбата на печката, дойде до играчката и си рече: „Играчката взе моя образ. Нека носи и моята душа“.

И тоз миг се превърна на малка прашичка, па влезе в играчката. Но там го срещна сърцето на майстора.

– Ей, дяволче, защо се пъхаш тука?
– А ти кой си, гдето ме питаш?

– Аз съм частица от сърцето на майстора, който сътвори тая играчка. Без мене тя е мъртва. И никое дете не би спряло очи на нея. Аз привличам децата и карам да тупкат радостно сърцата им.

– А, така ли? Ти, значи обичаш децата, затова им носиш радост. И аз обичам децата, но не ме пускат при тях. Моля ти се, не ме изпъждай от тука! И аз искам да видя децата и да се порадвам с тях.

– Добре – отговори сърцето на майстора, – остани при мен. Децата след малко сами ще дойдат при нас.

Вън се чу тракане на автомобил. Май-

Худ. Вадим Лазаркевич (1885—1963)

сторът се събуди. Влезе богато облечен мъж. Водеше две момченца.

– Покажи ми най-новата си и най-чудна майстория! – рече богатият човек.

Майсторът нагласи дяволчето. То дигна глава, зина, почна да киха и завика:

– „Наздраве, наздраве!“.

– Татко, купи ни го, купи ни го! – викна по-малкото момче.

– Чакай аз сам да го наглася! – рече по-голямото и почна да върти ключа, с който се навива пружината. Но то го въртеше така грубо, че пружината жалостно заскрипя.

Тогаво живото дяволче, което слушаше разговора, скрито в играчката, рече на сърцето на майстора:

– Това момче не бива да вземе играчката. То ще я чупи още първия ден.

– Кажй на майстора!

– Ще му кажа!

Играчката издаде тих звук, който само

на сърцето на майстора:

– Кажй на майстора да подари играчка на това момченце. То ще се радва от сърце и ще зарадва още толкова много деца, които никога не са виждали играчка в ръцете си!

– Добре, ще му кажа – отвърна сърцето, и в този миг играчката издаде тънък радостен звук.

Майсторът стана, подаде кихащото дяволче на бедното момченце и рече:

– Взemi го! Аз ти го подарявам.

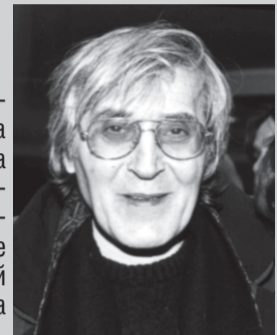
Цяла нощ майка и син не мигнаха от

Снежинка срещу вятъра

Кога ли се докосваме за пръв път до литературата? Отговорите могат да бъдат различни, например, от текста на приспивна песен и т.н., но за мен това бе разказът на очарователния приказник Ран Босилек „Дяволчето с бялата опашка“ (нали знаете, негови са и вечните патиланци), а в Борхесов стил можем да кажем, че животът ни е тиенето между първата приказка и творбата на някой любим автор, който ще ни изпроводи към възгласа на лодкаря от пиесата „Синята птица“ на Метерлинк: „Хей, вие, чийто час е настъпил, готови ли сте за отплаване!“ (сякаш важи и за двете посоки на живота). Приемете като новогодишен поздрав тази скъпа за мен, а и за хиляди деца незабравима приказка от едно далечно време, което вероятно продължава, превъплътено в добрия Батман, в героите на Толкин, в междузвездните пътешествия... Днес може би тя носи поука повече за порасналите деца в нашето пообъркано общество.

Струва ми се обаче, че понякога по екрана на компютъра, или от някой ъгъл на улицата, или в някой магазин за играчки, или през страниците на някоя книга преминава сянката на едно дяволче с бяла опашка. Истина е, да знаете. Време е да забелязваме чудесата, а и да ги правим.

Владимир Минков

майсторът разбра.

– Колко струва това дяволче? – попита богатият човек.

– Не го продавам още, господине. То ми е първото. Не съм му се още нарадвал.

Богатият човек си излезе недоволен. После влезе хубава жена. Тя водеше момиченце за ръка. Показаха му дяволчето. То заскача и завика радостно:

– Купи ми го, мамичко! Нека само аз си имам такова чудно дяволче! На никое дете няма да го покажа! Ще си го пазя за мене, само за мене!

Живото дяволче пошепна пак нещо на сърцето на майстора. Играчката отново издаде тих тънък звук, който само майсторът разбра.

– Колко струва това дяволче? – попита хубавата жена.

– Не го продавам още, госпожо. Първо ми е. Когато направя друго, ще го продам.

И хубавицата си излезе недоволна.

Надвечер дойде чистачката на майстора. Тя водеше русокосо момченце.

То видя чудната играчка и пошепна на майка си:

– Ах, маменце, виж какво хубаво дяволче с бяла опашчица! Майсторът нагласи пружината на дяволчето. То почна да киха и завика: „Наздраве, наздраве!“

Момченцето подскочи от радост, стисна ръката на майка си и рече шепнешком:

– Ах, да имам това дяволче! Че да събера моите другарчета, че да им закиха, че да им продума!... Ей, че ще бъде хубаво-о-о!

– Мълчи, мама – рече майката. – Ние нямаме пари за такава скъпа играчка!

В това време живото дяволче пошепна

радост. Чудното дяволче седеше на счупената маса и все кихаше, и все викаше „наздраве“.

На другия ден момченцето събра другарчетата и всички от сърце се радваха на чудната играчка.

През нощта, когато майката и момченцето заспаха, в сиромашката къща долетя светлокрило ангелче, хвана живото дяволче за ръка и го отведе в райската градина.

Спряха се пред сребрист извор.
– Огледай се в извора! – рече ангелчето. Дяволчето се огледа. То беше вече цялото бяло.

Цял ден бялото дяволче игра със светлите ангелчета в райската градина. Надвечер намери дядо Господ и му рече:

– Хубаво е, дядо Господи, в райската градина, но мене ми е по-хубаво при бедните дечица, при доброто сърце на най-добрия майстор на земята!

Изведнъж паднаха рогата и бялата опашка на дяволчето, и ангелски криле израснаха на раменете му.

То литна към бедната къщурка, огря с небесна светлина тъмната стаичка и остана завинаги да живее заедно със сърцето на майстора в чудната играчка, която донесе чиста радост на бедните дечица.

P.S.

Това беше. Сега може да продължите четенето на вестника или да се порадвайте на новините, да надникнете в къщата на Биг брадър, в която вървял нашият истински живот, заедно с милионера да си подобрете девойка, може и повече, а в „Ръкописът“ забавно ще ви научат дори как се пише... Както казваше мистър Сенко, „То тайна няма, всичко е бързина и ловкост“. А тайна има, драги приятели. Човек е тайна – казал го е Достоевски. Но да не се задълбочаваме чак толкова. И да вярваме, и да не вярваме – чудеса стават. Дяволчето вече е в душата ви. Някой път ще се обади, дори може и да не разберете. Празниците продължават. Наздраве! Наздраве!

Вламин

Това, което не могат да кажат думите

Лозинка Йорданова

Нощ срещу Коледа! Народът вярвал, че в тази нощ стават чудеса. Да послушаме за тези чудеса...

Бузките на Рада червенееха като божур. Сгушена до майка си, тя не усещаше щипещия студ, нито пък острият иглички на Северняка. Кончетата, обнизани със сини мъниста и гъравчета, сякаш не стъпваха на земята. А летяха. Гривите им се ветрееха, а около шейната се вдигаха снежни облаци.

Внучката на баба Неда дълго беше чакала този ден да дойде отново при баба – от лятото та чак до сега. В малкото балканско градче имаше всичко – и разходки в гората, и игри край бързивото поточе, и горски ягоди и гъби. Ала сега – сега е друго. Утре е Коледа!

Рада обичаше да идва тук. Китното градче, градът на Вазов, я е пленил и тя помни всички сезони, които го кичеха и разхубавяваха! Но най-свидни ѝ бяха бабините приказки – едни такива, хем страшни, хем мъдри и красиви.

Ето го големият дъб – столетникът, тъй му думат! Детето се оживи и сърцето му премаля от радост. Скоро ще се покаже и бабината къща. Дали още стои в градината високото бостанско плашило, дето го тъкмиха през лятото с баба и все му заръчваха да пази семената от гаргите?

– Шибай кончетата, дядо, по-скоро!
Синкав мрак се спусна над белите върхари.

В топлата стая са постлани черги, пъстри като градина. Багрите им сякаш гаят. В огнището къкри гозба. Ухае на сърми и пържен боб. Носи се мирис на ошав. И е празнично, и е уютно...

Кипи припряна шетня. Дядо е донесъл от гората младо дъбово дръвце за бъдник и го е оставил под стряхата – да чака там реда си и то да влезе в къщата.

Баба размесва тестото. Като същинска ваятелка тя майстори хлябовете с изобречения на нивата, лозето, градината, кошарата, пилците.

– Бабо, научи и мен да шаря хлябове! – замоли се Рада. – Защо се прави така? Бабо, разкажи ми! – не спираха въпросите на детето.

– Добре, добре, чедо!
За кой ли път старата жена щеше да реди своята коледна приказка. Беше я разказвала на дъщерите, на синовете, че и на снахите си, а ето, дойде ред и внуците ѝ да я чуят и да запомнят тази вълшебна приказка.

– Бъдничвечерската трапеза е най-голямата трапеза през годината. Тя слави труда на земеделеца. Затова, внучето ми, хлябовете на този ден не са просто хлябове, а са писани и шарени – те носят „писмото“ на надеждата.

– А кой го пише писмото? – учудено пита Рада.

– Ей тези двете! – развъртя ръцете си баба Неда. – Те правят всичко. Човек трябва така да пипа, че да не му кажат с укор: „Оставил си ръцете!“, а да го похвалят от сърце: „Златни му ръце!“ Хем от мен да запомните всички, че ръце, които ваят хубост, те никога не развалят.

Баба Неда беше раснала в балканска къща с неписани закони за ред и трудолюбие. Тя още пазеше спомена за своята баба Велика, която, макар и неграмотна, била биярка и лекувала детски болести. При нея идвали болни от далечни села цар да дирят. Тя владеела магията на познанието и навреме прибирала даровете на природата, за да ги дава после на людето и да подхранва надеждата им, че

има и добро на този свят. Известната знахарка повтаряла на децата си, на внуците си думите: „Що е добро – все е хубаво, що е хубаво – все е добро!“ Тя била закътала дълбоко в душите им повелята да пазят обичаите и да ги предават на децата си. Защото къща без памет за миналото огън да я гори...

Тя научи и мен да пиша такова писмо! Момиченцето не спираше да любопитства:

– Да, да, бабо!
От тази есен Рада бе първокласничка. Но тя не знаеше, че освен буквите в букваря, има и такова „писмо“. Очичките ѝ следяха бабините пръсти. Какви вълшебства правеха те!

– Ще те науча, зер, нали си бабина отмяна? Приседни тук и хем гледай, хем слушай!

Да омесиш хляба за празник не е лесна работа. Майсторлъкът е да го направиш хляб душа – да е бухнал и мек и така да го изпишеш, че ясно да се „чете“. За голям празник като Бъдни вечер тестото се замесва с „мълчана вода“ и тя трябва да е нито топла, нито студена.

– Каква е пък тази мълчана вода? – с изненада попита Рада.

– Това е вода, която момите и невестите носят от чешмата, като мълчат, не отронват нито дума. Такъв е обичаят, детето ми.

„Боже, колко чудеса!“ – помисли си палавничката, която сега беше толкова кротка, че не смееше да се отдели от баба си, за да не пропусне нещо.

Баба Неда поясняваше значението на всяка криволичка, на всяко топче, на всяка резкичка в питката.

– Всеки знак си има свой таен смисъл – каза старата жена. – Ето, това е слънце, това пък означава сила и могъщество, а тази криволица прогонва злото... Ето, такива са нашите тайнствени писмена. А сега ще ми помогнеш да омесим Боговицата, после Светеца. Ще измайсторим от тесто и хармана, и колата, и параклиса, и кошарата, и бъчвата...

Под пръстите на баба и внучка се раждаха хлябове за чудо и приказ. В Богови-

цата замесиха пара. Така повелява обичаят.

– Зная и друг хляб, момичето ми, хляб пресен, без квас. Останал е като спомен от много далечни времена, когато евреите бягали от Египет, за да се спасяват. Те поставяли на главите си тесто, набързо забъркано с брашно и вода, а то се опичало под жаркото слънце на пустинята.

Това баба Неда изрече с особена тъга и добави:

– Хляб на тъгата му е останало името. „Какви ли още чудеса ще видя и чуя!“ – мислеше си Рада, пленена от тайнствата на най-дългата нощ.

Дядо Иван, целият побелял от сняг,

внесе дъбовото дърво, дето чакаше отвън.

– Ето го и бъдникът! – щастливо заяви баба Неда. Жените подхванаха песента „Чудно дръвце на млада Бога“:

*Ой те, дръвце, право дръвце,
де си расло толко тънко,
толко тънко, та високо?...*

А дръвцето им отговаря, че е расло тамо горе, на планината – край самодивско езеро...

Тази вечер е необикновено светла и радостна. Грят заедно много усмивки. Всички се гощават до насита. Децата подхващат песен:

*Кравай скача по полица,
ври в котлето кървавица...*

Дядо Иван тържествено занарича:

*Похвалила се година
с дълга ръженица,
с бяла пшеница...*

После завъртя баницата с късметите и всеки затърси дрянските пъпки, за да си види късмета. Баба Неда беше приготви-

З и м н и я т вихър звънна в прозореца. Всички се заслушаха в ледената приказка на Северняка.

– Чувате ли приказката на вятъра? – тайнствено прошепна дядо Иван. – Той слиза от далечния север. Долавяте ли как се задъхва?

Децата притихнаха. Като че виждаха образа му – страшен и могъщ. Развихрил дългите си коси от ледени висулки, той се спускаше през комина и разпалваше бъдника. Искрите се понасяха нагоре като подгонени. А вятърът свиреше в клоните на стария орех, блъскаше вратата. На двора изтрещя дървеният крак на бостанското плашило.

– Дядо, наистина ли ще дойде Дядо Коледа? – наруши мълчанието Рада.

Навън ѝ се видя страшно и тайнствено. Тя си мислеше за Снежната царица – сестрата на виелиците, за нейната ледена планина и смразяваща хубост. Детето потръпна.

Забелязал тревогата на Рада, дядо Иван подхвана:

– Добър старец е Дядо Коледа, деца! Виелицата няма да го спре. Вече е впрегнал елените и шарената си шейна, препълнена с подаръци, и препуска насам. В тази нощ радостта трябва да прелива – родило се е Боже чедо! Нали чухте коледарите каква песен пяха: „Тебе пеем, домакине, млада Бога славим!“

– Дядо – прекъсна го Рада, – ти като кадеше трапезата, каза: „Ела, Боже, да вечеряме!“, пък той не дойде.

– Милата ми! – рече дядо Иван. – Бог е горе, в небесата.

Той направлява хората да вършат добрини, а на злите трудно прощава. И всеки от нас трябва да го повика в душата си, за да го води винаги доброто.

– А Дядо Коледа Бог ли го праща? – попита озадачено Рада.

– Виж, Дядо Коледа е нещо друго. Него ние, хората сме го съчинили мъдър и добър, радост да ни носи в тази празнична нощ. Наричаме го Дядо Коледа, други народи му казват Санта Клаус, трети – Миколаш. Много имена има той. Негов побратим е Дядо Мраз, който пък идва на Нова година. Но важното е, че Дядо Коледа го има навред по земята и всеки дом го очаква с вълнение.

– Ето ти, какво било! Дядо Коледа бил човек приказка... Така ли? Ама че работа! – зачудено прошепна детето. Думите ѝ се заплитаха вече. Клепачите ѝ бяха на тежали за сън.

– Много се разбървихме, деца – каза дядо Иван. – Хайде, притворете очи, че утре ви чакат нови изненади! „Дано поне в съня си да го видите Дядо Коледа!“ – укори себе си мислено той, задето беше сринал детската илюзия.

Къщата утихна. И вятърът като че ли се беше уморил – не блъскаше по вратите, не люлееше безмилостно овошките. Над клисурите през разкъсаните облаци проблясваше високо зорницата... А една ръка тайно щеше да остави под зеленото дръвце подаръче за всеки.

Зората слизаше бавно по рътлините. Петли се надпреварваха да известят утрото на най-големия, най-светлия празник.

Коледа е!

Ние защитаваме изконни родолюбиви ценности

От стр. 1

Не успяхме да осъществим през отминалата година учредяването на наградите „Валери Петров“, „Александър Геров“ и „Павел Матев“ и дано през настоящата тези конкурси да станат факт. На 1 октомври 2015 г. проведохме националния празник на поезията в Пазарджик, където бе честван 30 годишният юбилей на Дружеството на писателите в града. Тези празници се състояха благодарение на активността на местното дружество с настоящ председател Тодор Каракашев и на общинското ръководство. СБП взе активно участие в отразяването на кръгли годишнини. Издадохме мемоарната книга на Тодор Влайков „Завой“ и книга с избрани творби на Георги Джагаров, отбелязани бяха годишнините на Ефрем Каранфилов, Георги Шейтанов, Иван Пауновски, Венко Марковски, Яко Молхов. За някои от тях получихме финансова подкрепа от Министерството на културата, което приемам като жест на държавата към съвременната българска литература. Участвах активно и при отбелязването на 90-годишнината от рождението на унгарския поет и преводач Ласло Наги в София и Смолян, придружено с подписване на рамков договор за сътрудничество между СБП и Съюза на унгарските писатели. Бих могъл да продължа с изброяванията, но тези събития са отразени в Сайта на СБП и във вестника. Припомних само някои от тях.

– Отговорихте доста изчерпателно, но ако обобщим – кое преобладаваше през изтеклата година в диалога председател – съюзни членове, СБП – институции и общество и т.н. – деструктивното или съзидателното?

– Знаем, че направеното е недостатъчно, но беше осъществен диалог и дано с нещо да сме били полезни на колегите. Успях да се срещна с писатели от Благоевградска област, Разград, Велико Търново, Търговище, Враца, Ловеч, Пловдив, Бургас, Ямбол, Стара Загора, Шумен, Видин, Пазарджик, Монтана, Севлиево... А и срещите ми в София не са малко. Разбрах кои са главните искания на колегите ми, но нашата организация не е вездесъща. С каквото можем помагаме, макар и символично. Болно ми е, че все още не е създадена атмосфера на взаимопомощ между членовете ни. Публична тайна е, че в Съюза членуват заможни, дори богати писатели, но не виждам никаква видима реакция от тяхна страна да подпомогнат колегите си. Това трябва да стане не с показни жестове, защото всеки писател е горд и с достойнство човек. Такива случаи съществуват, но смятам, че са съвсем скромни. А помощта може да бъде различна – за издаване на книги, за лечение, дори за подпомагане при плащането на членски внос. Смятам, че освобождаването от членски внос на писатели, навършили 75 години, е жест на СБП към тях и ръководството му няма нито право, нито основание да толерира противоуставни действия – освобождаване от това задължение на писатели, ненавършили тази възраст. А отношението на Съюза

към институциите и обществото има определено положителна роля. Ние сме част от гражданското общество в България и защитаваме изконни родолюбиви ценности, които са неподвластни на временните политически конюнктури. Само фактът, че почетен председател на СБП е Иван Вазов, дава достатъчно основание на всяка българска институция да разбере, че нищо и никой не може да ни отклони от този път. А конкретни доказателства за това е имало и има. Колегите ми и аз се чувстваме част от народа и разни елитарни, постмодернистични, транслиберални послания и стратегии не могат нито да ни завладеят, нито да ни надмогнат. Тази позиция е и отговорът дали деструктивното, или съзидателното преобладава.

– Каква е според вас обществената „чуваемост“ на съвременния български писател, но не на оня от експозиционистичния „бигбрадърски“ тип, а на писателя, опазил словото и морала си от изкушенията на големите пари и на евтината популярност?

– За съжаление „чуваемостта“ е слаба, защото се опитват да заглушат нашите послания чрез тотална изолация от електронни медии и от високотиражни вестници. А това вече е високоплатена „обществена поръчка“ да не се чуе нашето слово. За радост има и светлинки, които ни дават надеждата, че ще дойде време българският писател отново да бъде чул от своя народ. Предаването „Часът на думите“ по БНР, съюзният вестник „Словото днес“, вестниците „Новият Пулс“ и „Моята вяра“, списанията „Везни“, „Пламяк“ и „Читалище“, приложението за литература „Пегас“ на в-к „Дума“, в-к „Стандарт“, литературните списания и алманаси „Знаци“, „Огоста“, „Простори“, „Мизия“, „Море“; литературните вестници „Литература и Общество“ (Варна), „Метафора“ (Пазарджик), „Литературен глас“ (Стара Загора); електронното списание „Литературен свят“; литературните сайтове на СБП и „Книги-news“... Нарочно не поставям точка, защото е възможно да съм изпуснал несъзнателно някоя медия, защитаваща талантиливата и непродажна българска литература. А с помощта на литературния критик Георги Н. Николов се правят литературни страници с участието на наши писатели в български издания по света – САЩ и Канада, Великобритания и Кипър, Аржентина, Испания, Бразилия, Южна Африка...

– Сред особено важните каузи за

Вас като председател на СБП е довеждането до победен край на чувствителната битка с все същите високи институции за приемане на Закон за българския език. До къде стигна тя? И какъв е всъщност проблемът, „спънката“ по пътя на такъв един закон, съществуващ в повечето, ако не и във всички цивилизовани държави...

– Още през месец ноември официално внесохме нашия проект за Закон за българския език в Народно-то събрание, където бе прегледан и от юристите на Парламента. Силно се надявам на добрата воля на българските депутати този път вече (след 23 години отлагания) законът да бъде приет. Той е особено необходим на държавата ни, защото опазва не само езика ни, но и нашата книжовност, писмеността, песенно-фолклорното ни богатство, диалектното ни многообразие от посегателствата на недоброжелатели. Конституцията за ащ и щ а в а българския език, но трябва да има и специален закон, който да опре-

дели конкретните параметри и начини на тази защита, защото българският език притежава и непоклатими исторически парадигми. Европейският съюз го е признал за официален език в рамките на общността и смятам, че е недопустимо ние като българи да не защитаваме това не само национално, но и световно съкровище – езикът ни, писмеността ни и книжовността български.

– Със закон или без закон за езика, талантиливите български творци не свършват. Възобновените от двестри години обсъждания на годишната продукция във всички жанрове го доказват. А какви са възможностите на утвърдените автори и на по-новите имена да издават книгите си в изд. „Български писател“?

– Никой не ограничава нашите колеги да издават свои книги в съюзното издателство „Български писател“. През отминалата година издадохме три антологии: „Безсмъртни след смъртните“, „Поети-2014“ и „Разказвачи-2014“. През тази година отново ще издадем поетична и белетристична антологии, ще излезе и „Речник на Съюза на българските писатели“. Но колегите ни трябва да знаят, че по статут издателство „Български писател“ е търговско дружество и няма право да субсидира автори. Има обаче много и разнообразни възможности, като участие на издателството с книга на някой наш член в конкурси за помощи за книгоиздаване, които се провеждат в почти всички общини. Такива съвместни издания само през миналата година осъществихме с общините: Варна, Пазарджик, Пирдоп, Враца, Бяла Слатина, Панагюрище; с Министерството на културата, както и с фирми от частния бизнес. Трябва да

има активност и от страна на писателите, за да се получи очакваният резултат.

– Доколко близка връзка поддържате с писателските дружества в страната, има ли според Вас сериозно съживяване на дейността им?

– Силата на нашата писателска организация е в съюзяването, а не в откриването на нови фронтове. Радвам се на факта, че в Бургас литературните дружества и общества се обединиха и, без да унищожават своята идентичност, създадоха Обединение на бургаските писатели, получиха от общината свой творчески дом и средства за съществуване. Особено съм впечатлен от работата на писателските дружества в Ямбол, Пазарджик, Стара Загора, Благоевград, Пловдив, Видин, Шумен, Варна, Разград, Смолян, Асеновград, Плевен. В процес на създаване е писателско дружество в Хасково, а работим за укрепване на връзките на СБП с писателските обединения в Ловеч, Враца, Монтана, Казанлък, Велико Търново, Троян, Панагюрище, Димитровград, Кюстендил, Перник, Търговище, Самоков, Лом, Чирпан, Петрич, Сандански... Това ще стане чрез привличане на нови членове на СБП, създаване на литературни вестници и алманаси, учредяване на национални литературни награди. Разчитам на плодотворната съвместна дейност с фондация „Устойчиво развитие на България“, Славянската литературна и артистична академия, Съюза на народните читалища, Съюза на независимите писатели, както и на многобройните фондации и асоциации от страната и в чужбина.

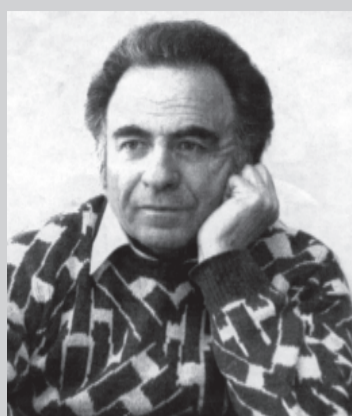
– СБП се лиши през последните години от възможността за активни международни контакти по причини, които са пределно ясни – липса на достатъчен финансов ресурс. Но едва ли взаимоотношенията и близките връзки с писатели от други държави са „замразени“. Какво обещаващо има в тази посока?

– Мисля, че трябва да се върви към по-разумна преценка на нашата действителност. И не смятам, че литературните ни връзки са замразени. Поддържаме добри контакти с писателски съюзи и асоциации от Русия, Украйна, Сърбия, САЩ, Швеция, Китай, Швейцария, Азербайджан, Унгрия, Италия, Дания, Германия... Нямаме бюджетни средства за домакинство на международна писателска среща, но имаме обещанието на министъра на културата Вежди Рашидов, че ще направим такава съвместна среща.

– Как бихте формулирал главните задачи на СБП през новата 2016 година?

– Главната задача е да помагаме на нашите членове в тяхната творческа и жизнена дейност, доколкото стигат силите ни. И другата главна цел е отново да възвърнем авторитета си на обществено сдружение с ясно формулирани цели – създаване на висока литература, която да се състезава равнопоставено на международно ниво. Защото ние сме наследници на велика култура със световна значимост и само от нас зависи как ще опазим и обогатим тази традиция.

И търся мелници — да се сражавам...

Петър Василев

ПРИПИСКА

...а между другото, полека-лека, оголи зъби вълчи апетит за тежки постове и служба лека, макар че всеки бе обут и сит. И не да кажеш, че не би се трудил, но ти му даваш зелника готов... И се видя държавата във чудо от тази своя пагубна любов. Най-вече за духовните водачи ту яд ме хваща, ту ме хваща срам: уж винаги с народа са, обаче, доколко му са вретени, не знам. Воистина в начале беше слово... Но словото така поевтиня, че трябва да му се всели отново душа и плът... И още на деня! Че иначе...

(Нататък ръкописа е зачертан, ще кажеш, от дете. Случайно го открих и го преписах — дано поне един го прочете!)

ДУША

Тази песен е толкова пята, че ми втръсна до ужас, до смърт: „Отпусни си — ми казват — душата, не от тебе зависи светът...”

Знам това — не зависи от мене. Но и другата истина знам: ако тя от покруса не стене, ако тя не изгаря от плам,

ако тя чужди грешки прощава и нехае, когато греша, ако тя се отпусне —

тогава за какво ми е тази душа?

ГЛАС

Дочувам глас — и този глас ми казва: „Опарен си... Добре си обгорен. Но други криха камък в своята пазва и те ще се разкайват някой ден. А ти си гълтай своите илачи и радвай се, че Бог те поживи...”

Доволен съм от този глас... Обаче нещата се подреждат другояче и нямам мир със себе си, уви!

Защото съм опазен. И защото през три епохи мина моят път и бях свидетел колко пъти Злото с Доброто се сражаваха до смърт. Но аз останах някак си на завет и само в джоба съм държал юмрук... А може ли това да се забрави и може ли човек да стане друг?

Светът гъмжи от жертви и палачи... Но щом не бях сред лудите глави, сега ще гълтам гадните илачи с добавката, че даже ми се плаче... Но сухи са очите ми, уви!

ЧУВСТВО ЗА ВИНА

Нощта е пълна с тъмнина, но и в душата ти е тъмно. И пак навярно ще осъмнеш с неясно чувство за вина.

Защо неясно, Боже мой, мъгла ли, що ли, го обзема? Я пак да проверим с калема: къде, кога, защо и кой?

Предал ли си? Не си предал. Не си проправял пътя с лакти. Това са истинските факти... Но и щастливо си живял!

И точно в този план се виж: историята дава знаци, но ти си като кон с капаци и си вървиш... Къде вървиш?

Вървиш под свои знамена в една страна разполовена от Ястребино и Скравена... И още питаш за вина!

ЦИГАНСКО ЛЯТО

Пожали ни природата и виж: отдавна е приключил листопада, а ти под сладко слънчице вървиш или на припек мълчешком присядаш.

А мисълта ти все така кръжи по свои орбити, предимно мрачни... То бяха и заблуди, и лъжи, но как и на кого да се оплачеш?

На вождове не случихме, а Бог помага, но в кошарата не вкарва. И все така злоещо оня гарван вещае гибел, сякаш е пророк.

И няма ден без писъци и леш — избихме се с ръмжащи тенекии... А как се пръкна тази цигания, да грабнеш нещо, вместо да дадеш?

На модното обаче сме царе и вече няма цигани, а роми. И се развихриха едни погроми, че ум не може да ги побере...

Но щом природата не ни е враг и с ноемврийско слънце ни разнежи, порадвай се, несретнико, понеже отнякъде полъхва вече скрежа... А се задава и последен сняг!

...Това е думата. Едничка дума, а ми затръшна толкова врати! И вече ме оглеждат като чумав. И няма вече кой да ми прости.

А в тях е хляба и у тях е ножа — така е днес по нашите земи, опоскани от толкова велможи, които си отгледахме сами.

Но аз си свиркам като кос в дъбрава под българския смръщен небосвод. И търся мелници — да се сражавам, почти като самия Дон Кихот.

ДЯЛ

И тъй, приемам своя дял с тревогите, с катрана, с риска. И ако нещо ме потиска — не си мислете, че е жал.

Защо да жала? Бил съм там и вече слизам от превала с душа, какво ли не видяла, дето я разпъвах сам.

Сега съм ненадейно тих и вразумен... Сега ми стига да врежа само скромнен щрих в голямата житейска книга.

И както цял живот мечтах, дано успея най-накрая с прегръдка да ви прилаская — преди да се превърна в прах.

ПРАЗНИЧЕН ЕПИЗОД

...ала историята ни не помни така безпомощни да сме били. Първан Стефанов

Първан ми се обади... Беше пряк — решил да съчетае повод с повод. — Усещам — каза, — че празнуваш там и вдигам тост за името Петрово.

И тутакси добави с топъл глас: — Откривам те понякога — и гледам такова явно сходство между нас, че сякаш сме словесни братовчеди —

едни и същи болки... и вини, приемани с охота като наши, та белким този свят се промени... Но той се дърпа... И ни става страшно!

Първан да ти го каже — точно той! А бях решил да свивам вече флага — отчаян, че перото не помага, и закопнял за мъничко покой.

Какво ти свиване — ще бъде грях, преди да съм изпил оная чаша — библийската — и по наследство наша от челните ни ратници, от тях.

Ще ни боли... И нека ни боли при толкова безумства главоломни! ...ала историята ни не помни така безпомощни да сме били.“

БЪЛГАРСКА КОЛЕДА

Наложихме я, дявол да ни вземе, прочухме се — и вече сме доволни: при толкова налични джигесми сега ни дайте безнадеждно болни.

Ще ги спасим — каквото и да става — и то с едни пикливи есемеси. И то в една разкапана държава, която няма хал да се намеси.

Ще ги спасим — решили сме го вече, че то не се търпи такава рана: деца да гаснат, до едно обречени... Но първо да ги видим на екрана!

И вдън гърлата ни засядат буци. И цяло Българско стои на тръни: да стенеш ли, да стискаш ли юмруци, или в земята черна да потънеш?

Ще ги спасим!... Такива сълзи лепнат по скулите на клетите им майки, че грехота е за едната лепта човек да се озърта и помайва.

А във декември шества като бесен и сякаш гузни съвести замита. И целият гъмжи от есемеси... Но тази Коледа не е честита!

Но тази Коледа е друга вече... И всеки сам по себе си да съди, но страшно е дори на Бъдни вечер да те е страх, че няма да ни бъде.

ЧЕТВЪРТИ ЮЛИ

Ще загърбя разгулните нрави, дивотиите, вечния стрес и от тъмно до тъмно — по навик — ще се връщам към себе си днес.

Придирчив и с набръчкано чело, пощаден, но и в белези цял, ще пресмятам какво съм спечелил освен ядове, смут и печал.

Те ми носят поредните спазми след поредния присмех злорад, че напразно съм драпал да пасне моят свят — към мечтания свят.

Няма пасване, сине окаян, има гени — и те са нащрек да не би — подир Авел и Каин — да се пръкне по-друг човек.

Той би имал навярно и сила да не вдигне ръка срещу брат и душата му би се спасила... И отдъхнал би целият свят.

Но къде се натресох нарочно — сред какви глъбини и злини? Ето — празникът вече започна, щом звънецът припряно звъни.

Дава Бог на рожденика гости — пожелавам го даже на враг — и откривам от тост подир тоста тази истина — толкова проста — че животът си струва все пак!

Ивайло Златинов стискаше здраво волана на старичкото „Пежо“ и внимаваше то да не се подхлъзне в някоя преспа, защото още караше с летните гуми. През запотените стъкла едва се виждаше нещо като път, или по-точно като пътека. Тръгна, защото искаше да навести болната си сестра и да види, може би за последен път, бащиния си дом. Налагаше му се спешно да замине при щерка си в чужбина, без да знае колко време ще остане там. Като гледаше през запотените стъкла на пежото тези преспи, тези дълбоки коловози, тесни като пъртина, капитан – трети ранг Златинов си спомни за едни самотни стъпки в пъртина, дълбока до пояс. Тази пъртина пресичаше лъката край Огоста, между неговото село и гимназията, в която учеше. След като завърши военно-морското училище и стана капитан за далечно плаване, той пътуваше до най-различни пристанища по света. Но никога не забрави откъде започваше неговата малка родина. Не забрави онзи селски дом, с огромните липи и двата бора, които засади, когато се роди синът му и дъщерята. Както се пееше някога в една песен, родината започваше от онова не голямо селце, край реката, която пресичаше Дунавската равнина. И винаги, когато търсеше най-точните, най-хубавите думи, най-силните цветове и сравнения, за да обясни на непознатите кой е и от къде е, той не можеше, не успяваше да представи образа на своята България и преклонението си пред нея, без да разкаже за родния си край – селцето, реката и хората с тяхното ежедневие...

Беше ученик в гимназията и живееха с Наци, така викаха на неговия приятел Найден, в мутвака на баба Гена Туменкова. Снегът беше натрупал почти цял метър. В училището вглицата бяха на привършване и, както обикновено в такива случаи, ги пускаха в „дървена ваканция“. Но момчетата не можеха да си отидат до родното село, нищо че то беше само на няколко километра от тях. Седяха на студа, завити с домотканите селски черги и играеха на карти. По едно време външната врата изскърца и нещо тежко се сгромоляса до старото, отдавна изстинала огнище на баба Гена. Беше баща му. Донесъл един чувал със сурови цепеници от акация. Не след дълго печката забумтя и баща му, като разказа как е майка му, си тръгна.

След няколко дни времето се оправи и Ивайло нарами селската торба, която майка му бе пригодила като за раница. Щом излезе из селото, покрай Крешката, се виждаше една самотна дълбока пъртина, която прорязваше Лъката и водеше право към неговото село. Тогава той, гимназистът Иво, а сега капитан трети ранг Златинов, започна бавно да стъпва в дълбоките, почти до пояс, следи. Залиташе бавно, а леденият вятър започна да навява и без това полузаринатите стъпки. По едно време пъртината се изгуби. Той почти не чувстваше краката си във вкочанените свински цървули... Отново откри самотните стъпки и видя от дясната си страна, откъм реката, Зерковата воденичка. Разбира се, че не можеше да работи в този студ, реката беше замръзнала... И сега Ивайло си мислеше как тогава с последни сили се добра до родния дом. Разбра, че тези самотни стъпки, по които е вървял към къщи, са от баща му. Тогава тръгна направо през замръзналата река, направо през лъката, за да им донесе дърва и да ги стопли. А след това тази самотна пъртина ще му свети цял живот и винаги ще го държи буден по пътя към родния му дом...

В думите и мислите му за неговото

родно място морякът ще повтаря много пъти името на една река. Тя не е нито много голяма, нито пък много малка. Една река, която като всички други реки, напролет изпълва своите брегове и понякога помита със себе си онова, което се изпречва на нейния вечен път към другата, голямата река. Към Дунав!

Песен без думи

Петко Кицов

от което майка му щеше да меси незабравимите пресни турти.

Изведнъж някъде в края на поляната, пред воденицата, един въздрезгав мъжки глас запя, а някой му заприглася тихичко с окарина. Песента и мелодията се носеха съвсем тихи, меки и самотни. Мъжът пееше и питаше, отначало някаква гора, наричаше я „горо сестро“, а след това питаше някакво си далечно облаче дали то е видяло бащини му двори и родната му майка. Пееше непознатият за някакви далечни краища. По едно време си помисли, че мъжът не пее – струваше му се, че плаче. Ама наистина като че плаче – каза си той тогава и се изплаши. А може би реката искаше да му каже нещо, искаше да го предупреди, ама той така и не разбра какво. А под босите му жилави крачета дъхтеше на хляб, родна пръст, слънце и песен на чучулиги.

Мъничък беше тогава. И глупав. Но тези гласове – на реката, на хляба и на земята, тази мелодия от окарина и онази песен за „горо сестро“, облачето, за майката и родния край, сякаш изведнъж се пречупиха в него, вкамениха се в гърдите му. Тези гласове, които бликнаха като бистри изворчета, устремени към големите и загадъчни звезди на небето, се вляха в сърцето му и отто-

гава то си остана все така жаловито, каквото е и до днес – сърцето на моряка. Затова сега се страхуваше, че не вижда в днешните деца онзи възторг, онази светла детска жал, от която се ражда обичта към родното и към близкото...

Оттогава изтече много време.

Една вечер, преди няколко години, когато огромната луна бе разляла сребрилата си светлина над селото, над лъката и Златията и над цялата земя може би, той отиде на гроба на майка си и баща си. „Мамо, аз съм тук... Никога няма да си простя, че не успях да се върна за последния ти час. Зная, че си ме очаквала и си гледала към вратата. Нали това очакване те крепеше толкова години. Няма такива думи, които биха могли да изразят цялата ми обич към теб. Зная, че си ми простила. Майките винаги прощават“.

По тревата бе паднала роса. Някакъв вятър откъм реката носеше хладинка. Побиха го тръпки и си тръгна. Спусна се по улицата покрай Сойтарете – те са братята на майка му – стигна до високия бряг и се спусна към Марковите

камъни. Седна пред вареницата. Не помнеше колко време е седял в тишината. Реката бърбореше и лъкатушеше през равнината. Пред него водите й се заплитаха на възли, след това тромаво се преобръщаха към брега. Неспokoйна е реката, си мислеше той... И тя е като хората – все нещо я тревожи, все е във вечен спор със себе си и с бреговете, които я притискат. Не знаеше защо това бърборене, този вечно неспокоен глас не го подразниха, а го успокоиха. Навярно бе така, защото над него отново грейше луната, а копривата не приличаше на досаден бодлив бурен, а сякаш беше някакво фантастично растение. И още – навярно, защото в него бликаше онова бистро изворче, което дъхтеше на родна земя, на жито и на треви. И на река, която не заспива нощ и ден. И тези Маркови камъни... Ах, тези Маркови камъни!...

И край неговото село има такива камъни – Марковите – големият и малкият. Върху тях личат копитата на Кралимарковия кон Шарколия. Не знаеше доколко това е вярно, защото на най-различни места в България са го убеждавали, че и край тяхното село има такива камъни. Легендата си е легенда и ти се иска да й повярваш, защото има нещо много красиво в нея. Та сега за тези Маркови камъни и за неговия случай, който никога не забрави и няма да забрави...

...В най-голямата жегга, когато баща му и майка му полягаха да почиват край сламеното къщценце в шумака, който е недалеч от реката, Иво докарваше кравите в лятната жегга да пият вода, връзваше ги за дебелата върба, събуваше домотканите къси панталонки и хоп – в реката, при децата, които скачаха от Марковите

камъни. Сядаше на малкия Марков камък. Разстоянието до големия е няколко метра. Децата като рибки – подскочат, проблясват на слънцето и се гмурнат. Доплуват до Големия камък. И след това обратно.

Гледа ги и си мисли – кога ли и той ще може да преплува тези няколко метра. Едно от децата го видя, че се кани да скача и се развика – давай!!! Другите закрещяха след него... Изведнъж се претраши... Пое си въздух, наведе се и – бух в реката. След миг се показа и... о, ужас! Успял беше да стигне има-няма и до половината. Ни напред, ни назад. Децата крещат: „Давай! Давай, Иво!“... Да дава, ама като не може. Те викат...той напряга сили, пляска с тъничките си жилави ръце, ха ще нагълта вода. Всъщност вече беше нагълтал... Готов е да ревне. Но издържа... Добра се до големия Марков камък. А оттам друго връщане, освен с плуване – няма. Набра кураж, защото ако първия път това нещо е нужно, то за обратния път куражът е нужен тройно повече. И скочи!... Отново виковете, пляскане, гълтане на вода... Но той

вече е преодолял страха. И след това винаги, когато боцманът на кораба учеше моряците, които не можеха да плуват, като ги връзваше с въже и ги оставяше да нагълтат вода и чак тогава ги издърпваше, а те с вик поемаха глътка въздух, винаги си спомняше за своето първо плуване до Марковите камъни...

И сега на Златинов му се струваше, че цял живот е плувал, застанал на капитанския мостик, към своите Маркови камъни. Гълтал е, задавял се е от обиди, горчивини и предателства, но е напиргал сили, размахвал е натежалите си, уморени ръце и е търсел твърдата, спасителната ръка и насърчителния глас на близък приятел... Насърчително е дори гласчето на онова безгрижно щурче, което беше клекало в копривата. Напук на всичко то огласяше с все сили нощта, сякаш е само то на този грешен свят. Сега капитанът реши да мине през Искърското дефиле. Беше минавал безброй пъти между тези скали и тяхната неповторима красота. На някои места Искъра беше залял и без това разбития път. Мина по моста над реката и потегли през равнината... Не се изненада, че и сега, през зимата, чуваше гласа на земята. Гласът на заснежната Дунавска земя... Уж студът е сковал всичко – дървета, птици и треви, вкочанил е браздите с бялата си прегръдка, но отнякъде към неговото сърце се прокрадваше една тиха мелодия... Онази за гората и за облачето!... Какво е това? Какво набъбва бавно и невидимо в шепите на тази майчица, родна земя? Не е ли това шепотът на мъничкото житно зрънце?

След час, час и нещо, Златинов стигна до Крушата – спирката на автобусите за София. Ето и моста над Огоста и ей ги там, наблизко, вдясно, се виждаха Марковите камъни... Ето ги и двете вековни дървета... Ивайло спря и слезе... Струваше му, че единият горун иска да му каже нещо. Златинов вдигна глава към голите клонове, а там, горе, на върха дремеше един гарван... Гарванът знаеше, че мъжът няма да му направи нищо лошо, но за по-сигурно лениво разпери крила. Вековният дъб сякаш искаше да каже нещо. И кой ли нехранимайко е палил огън и е обгорил клоната, на който някога си играеха? Някой не е изпитвал великата тъга за родното и се е опитвал да запали целия дъб, да го повали. Слава богу, не е успял. Здрави се тези корени, впити дълбоко във вечния Бряг, в златната земя. Реката е вливала своята сила не само в тези корени, но и в сърцето на Моряка.

И сега сякаш отново дочу някакъв глас. Сякаш някой стенеше... Погледна наоколо. Сам е... Нима това е гласът на дървото?... Някога беше чел, че дървото е един цял свят и понякога плаче като човек. Безнадеждно и неутешимо. За какво ли ще плаче сега дървото? Може би за далечния си зелен празник?... Или за преминалата младост?...

Ивайло взе едно камъче и от високия бряг на реката го хвърли с всички сили. Наведе се и направи дълбок поклон към всичко и всички, чиито корени бяха впити дълбоко в земята... Пред него беше стръмният баир, там горе – неговото полузапустяло село... И неизвестното голямо пътуване...

Всичко тук, помисли си той, е знак на живота, с ненаситната си душа го обичай!...

И капитан трети ранг Ивайло Златинов се качи отново в колата и потегли нагоре по стръмното. Колко ли още стръмнини му оставаха да изкачва?

Той не знаеше, но беше сигурен, че онази мелодия за облачето щеше да я отнесе завинаги със себе си...

Борислав Владиков

ЧАСЪТ НА ЯВОРОВ

*Учителят започна да говори,
но странно – скри се той
и в миг
вратата кротко Яворов отвори.
Огря ни с тъжния си лунен лик.*

*Погледна ни и мило се усмихна.
То значеше: Б о я с е и з а в а с!
Класът не дишаше. Светът утихна.
Звучеше само неговият глас.*

*Когато уморен от скръбна мъка
дописваше последните писма,
почувствахме най-тъжната разлъка
и тегнеца, предсмъртна самота...*

*Сълзи обливаха лицата млади
и устните потрепваха от жал.
Пред нас гореше геният на клада,
Родината оплакал и възпял.*

*Звънецът би, но той не си замина.
В сърцето на класа остана жив.
Навярно тук намери своята Мина
Поетът най-трагичен,
но щастлив...*

ДЪГА СЛЕД ДЪЖД

*Очаквах този ден да дойде като
изстрел.
Стрелата ви, изпратена към мен,
пробола векове,
убила истини,
изпила сокове
и цвят зелен,
забива хладно острието свое
в сърцето ми, взривявано без жал.
Потомци на тиранин параноен,
душата си на вас не съм продал.
Знам – нямате цена, с която може
да купите човек, добре разбрал,
че по-велик е хлябът, а не ножът
и славеят от всеки папагал.*

*Далеч от вас и вашето безчестие,
все още непрекъснен от тъга,
признавам, че не ми е никак лесно,
но знам, че следдъждовната дъга
е знак за нещо хубаво и чисто –
за други,
по-човечни небеса.*

*Тревата кръв от никого не иска.
Тя най-добре рисува със роса.*

Вярата е бряг

С ПРОСТИМИ ГРЕХОВЕ

*Залязва Слънцето. Пристъпва нощ.
Щурци люлеят лятната вселена.
Как може този свят да бъде лош,
щом Ти и Аз от обич сме родени!*

*Закърмени със вино ние с теб
пияни бяхме от любов, която
запази сладостта на сол и хлеб
и силата на майчиното мляко.*

*Живеем днес с простими грехове.
В огнището обидите догарят.
След многото ревниви векове
Отело все по-рядко се повтаря.*

*Знам колко близо вече е брега.
В ръжта ожъната спасител няма.
Пониква във душите ни тъга,
но тя за нас не може да е драма.*

*Безкрайно е човешкото море
със приливи и отливи. Не питай
дали животът някога ще спре.
Вълните се целуват със скалите.*

*Ела по-близо. Нека постоим
по-предано на този бряг отвесен.
От него надалеч ще отлетим
със птиците,
със птиците наесен...*

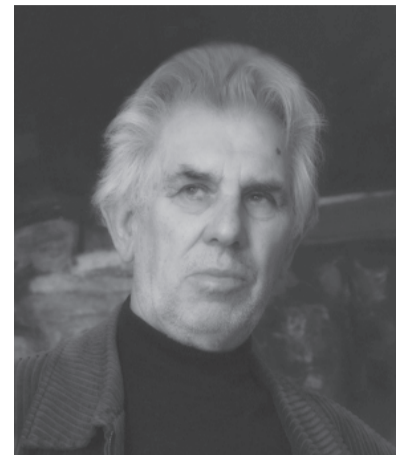
БЪДНОСТ

На К. Н.

*Струма с тихи струни
тихо в мен звъни.
Нощи пълнолуни,
бели планини,
бели хоризонти
над мъгли и мрак.
Като свиден спомен
идва пролет пак.
Идва южен вятър
с дъх на аромат.
Обичта е святост.
Вярата е бряг.
С обич и със вяра
птица съм.
Летя.
Небеса отварям
с дъхави цветя.*

*Преспа в знойно лято
бързо се топи
и към необятност
морска се стреми.*

*Вярвам – ще се върна
някога пак тук
в порива на зърно,
в песен на капчук,
като облак кротък
в топъл летен ден,
като пулс в потомък –
от любов роден.*

ВЪВ ЛЮЛКАТА НА ЛЮБОВТА

Бела съм, бела, юначе.
Цела съм света огрела...
Родопска песен

*Какво потомство ще оставим?
Какъв ли срам ще ни тъжи?
Рушат се църкви и държави.
Смъртта развихрено кръжи.*

*Това, което днес се случва,
не се е случвало дори
в приют на кучета и кучки.
Вонят световните пари.*

*Гомор,
Содом
и Рим какво са
пред планетарния разврат!
Мъже от кал.
Жени от вощък.
Войни престъпни.
Кръв и глад...*

*Притиснат, моят глас лиричен,
наивно-романтичен като мен,
спасява го Родопското момиче.
и аз отново съм роден.*

*Момичето – кокиче тихо,
дъх пролетен – топи снега.
Със устни изгревни изпива
и мрака,
и световната тъга.*

*Потоци размразени пеят
във хор на пролетни ята
и грешната земя люлеят
във люлката на Любовта.*

СЪБЕСЕДНИК ПО ЖЕЛЕНИЕ

На Блага Димитрова

*От сините зеници на екрана
България те гледа и мълчи.
Звучи гласът Ти...
Православен храм е
небето на дълбоките очи.*

*Не търсим изобавление. Д о у т р е
не искаме минута да заспим.
Въздъхваш ли – звездите се откъртват
и хукват сто лавини от Пирин.*

*И ние – коледни снежинки, тихи,
съдружни със небесния поток,
подобно звуци във свободни стихове
политаме от Вихрен и Безбог.*

*Елените от връх на връх прескачат.
Орли въздигат Слънцето на власт.
Щастлива си, дори когато плачеш
във себе си,
но винаги за нас...*

Поезия с дълбок философски заряд

Елена Диварова

Новата книга на Мария Николова, която излезе съвсем наскоро като продукт на издателство „Българска книжница“, представя творчеството на поетесата от един продължителен за цялата ѝ биография период. Съдържаща стихотворения от предишни книги и 26 нови творби, тази стихосбирка утвърждава мястото, позицията на Мария Николова в съвременната българска поезия.

Земна и чувствителна, винаги с усет за реалността и винаги няколко сантиметра над плоскостта на делника, неподдаваща се на изкушението да подчертава постиженията си, но и със самочувствието да им се радва; отзивчива, независима, едновременно мъдра, уравновесена и някак фриволна – Мария Николова е това, което човек има пред вид, когато казва: „Поетеса!“

Сред главните акценти в тази книга първо място заема свежото любовно чувство. Любовните стихотворения тук влизат в естествен разговор помежду си и очертават линията на особена логика.

И в тази си книга Мария Николова е близо до природата – дом за душата на поета, но и източник на богата символика. Усещането за силата на мига, за космичните измерения на всяка капка роса заедно с усещането за вечност! Близостта с природата ни уравновесява и същевременно дава кураж за много смели стъпки в неизвестното.

В „Изгорели сълзи“ има много посвещения. Обикновено посвещения-

та са израз на емоционални рефлексии, поетът иска да ситуира творбата си и извън художествения контекст, да ѝ даде повече ресурс. При Мария Николова не е точно така. Във всяко нейно стихотворение доминира усещане за суверенност. А посвещенията са спонтанен израз на близост, споделена радост или тревога.

Интересно е, че творбите в тази книга не са организирани в отделни цикли, а следват определен тематичен и интонационен ритъм, обхващащ всички текстове в една цялост. Отделните тематични линии се преплитат, догонват се, изпреварват се, връщат се – като вълни. И така надделява ту една, ту друга емоционална цялост. Предполагам, че редакторът Благвеста Касабова е дала това концептуално решение

при подбора и подреждането на творбите.

Преди да разгърнем страниците на „Изгорели сълзи“, се изкушавам да поразсъждавам върху метафората в заглавието. На пръв поглед звучи тривиално. Но само на пръв поглед! Интересен е контрастът между две природни стихии, които изтъква традиционното в женската природа. Можем съвсем по инерция да прочетем заглавието – изгорях от мъка, много плаках, свършиха ми сълзите. А всъщност е друго – изгоряха сълзите, няма ги. Оцелях!

В книгата са поместени повече от 100 творби – едно изобилие от природни щрихи, душевни вълнения, съседстват си ефирни, пролетни настроения и светли надежди с непреболени болки и заскрежени очаквания. В много от тях емоцията е стъпка към дълбок философски заряд. Няма претенциозност, не е търсен езиков парадокс, няма причудливи метафори. Намерени са точните думи, които ни изправят пред края на света, пред брега на реката, пред прага на родната къща. Наред с преодолените илюзии за линейно време е преодоляна и идеята за собствена значимост. Потопяме се в дълбочините на извън-Аза и проглеждаме за други светове.

В голяма част от стиховете доминира характерният за цялото творчество на авторката императивен тон. Той е много специфичен – целта му е не да интегрира ДРУГИЯ в средата на личната емоционалност, а преди всичко да сподели, да даде:

Откъсни ме,
аз съм цвят от огъня
и нося аромат
на диви клони.
Откъсни ме,
преди да стана пепел,
отнесена от устните на вятъра...

Или:

Ела! Наистина те моля.
Ела и влез в моя стих.
Насън съм те зовяла,
търсих те
и те открих.

В тази поезия има много от багрянинската сила да се скъсат оковите ръждясали на предубеждения и тесногърдство, да се даде воля на женската природа с нейната сила да твори. Мотивът за крилето, директните обръщения към любимия, нескрито заявените моменти от личния живот – всичко това говори за овладяно умение за себеизразяване.

И нещо друго буди вълнения в стихосбирката „Изгорели сълзи“. Традиционно за нашата литература – като белези по художествената плът на стиховете, личат щрихи от свидна поетична география: Мелник, Беласица, Пловдив, Стамболийски, морето, манастирът край Куклен, „нашата къща“...

Редом с природните стихии е любовта към родината. Редом с любовното чувство – любов към човека, разбиране на неговия малък свят. Наистина ценни притежания, които читателят ще открие в новата книга на Мария Николова.

Изповедна и запомняща се книга

Иван Д. Христов

Завидна е творческата активност на писателя Георги Стоянов, който продължава да радва читателите с нови литературни творби. Най-новата му книга „Паметта на сърцето“ можем да определим жанрово като художествена мемоаристика. Майсторът-белетрист, автор на повече от двадесет книги с романи, повести и разкази, отново остава верен на нравствено-естетическите си виждания и художествено-творчески търсения от предходните произведения.

Книгата за „видяното и преживяното“ от писателя се чете увлекателно заради богатото си съдържание, оригинална композиционна рамка и лаконичен езиков изказ. Авторът ни връща назад във времето, за да ни покаже паметни събития и запомнящи се личности, с които е свързана не само неговата житейска и творческа биография, но и културният живот на Пловдив. Освен мемоаристика, произведението съдържа в единна сплав белетристика, есеистика и публицистика. Самият Георги Стоянов го е казал: „Писателят трябва да бъде като манастирска чешма, като извор – да тече, да пои хора и треви. Колкото повече жажди утолява, толкова по-свежи и силни са дамариците...“ Безспорно авторът натрупал солиден житейски опит има какво да каже на днешния читател и знае как да го каже. Сладкостно мемоаристът ни потапя в своите съкровени спомени и с изповеден и съкровен тон ни кара да

бъдем съпричастни към изживяното и изстраданото от него.

Припомняйки си своя творчески път, той прави болезнена равностметка на миналото и настоящето. „Паметта на сърцето“ е искрена, носталгична и лирична книга, която ни увлича и покорява със съдържанието си. Авторът разкрива интересни и запомнящи се случки и събития, свързани с литературния и културен живот на Пловдив за над половин век време. Професионалната му биография на учител, журналист, дългогодишен редактор в ДИ „Христо Г. Данов“, работата му в Окръжния съвет за култура, на главен редактор на в-к „Димитровско знаме“ и заместник главен редактор на списание „Тракия“, му дават възможност да участва активно през този период в културния живот на Пловдив и бъде негов жив свидетел.

Георги Стоянов черпи живителна сила от близостта до природата и тракийския чернозем на своето родно село Конуш, затова и спомените за детските и младежки години, за рода и най-близките му хора са трогателно чисти и вълнуващи. Писателят, преминал през много изпитания, неволи и оскъдни радости е свидетел на преходни и усилни времена. От дистанцията на днешното време авторът се стреми да направи обективна оценка на миналото, да отсее зърното от плявата, да порицае и заклеми лошото и покаже доброто и градивното, което надживява времето и ни дава духовна опора за бъдещето.

В мемоарното си повествование Геор-

ги Стоянов разказва увлекателно за приятелства и предателства, за творческа колегиалност и нечисти сделки, за трагични и комични случки с писатели и колеги. Едни от най-вълнуващите и увлекателни страници в книгата си той посвещава на свои събратя по перо, които са изиграли решаваща роля за изграждане и утвърждаване на богатия и специфичен културен облик на Пловдив. Пресъздава запомнящи се епизоди и изгражда сполучливи литературни портрети, свързани с личните му впечатления и приятелство с творци като Николай Хайтов, Светомир Бабаков, Яко Молхов, Георги Алексиев, Емил Калъчев, Янко Добрев и художника Здравко Захариев. Самият Георги Стоянов е един от тях. Познавайки ги отблизо, авторът се спира не само на техните творчески постижения, но и на характера, постъпките им, на тяхната гражданска позиция в обществото. Затова имената им според писателя са заслужено „вградени в живо дело“.

Георги Стоянов отговорно, реалистично и с чувство на болка и непримиримост разказва за наболелите проблеми на българина в бързо променящия се свят. Това е изповедна и запомняща се книга на писател, оставил трайна литературна следа във времето и сърцата на читателите. Пъстрото разнообразие и стремеж на автора да обхване литературния процес в Пловдив за такъв голям период от време, прави книгата „Паметта на сърцето“ като ярък калейдоскоп. Тя е еднакво вълнуваща за читателите от по-старото и по-младото поколение

– при първите, за да си припомнят позабравени личности и времето, на което са свидетели, а при вторите, да опознаят някогашния колоритен пловдивски литературен пейзаж. Книгата подбужда не само нашата любознателност, но ни прави и съпричастни към личността на писателя и неговия творчески труд, подвластен на времето и човешките страсти. Георги Стоянов няма претенцията да пресъздаде цялостната картина на литературния Пловдив от близкото минало. Голямата му заслуга обаче е, че попълва тази празнота с ярки и запомнящи се багри и цветове, а дори само това си струва усилието, за което читателят ще му се отблагодари по достойнство.

Когато преживяното се превръща в поема

Иван Карадачки

С благородна завист си мисля за авторите, чиито книги са извиквали у мене желанието да ги чета и препрочитам. Такава книга е „Странствания“ на Лидия Николова. Нейното дарование винаги ме е впечатлявало със своята многостранност, съчетало мощен интелект, изследователска страст и поетично очарование.

Авторката споделя преживяното в своите дългогодишни странствания като откровение пред близки хора, но толкова живо и неподправено, че то някак неволно ми напомня за знаменитата мисъл на поета Михаил Светлов: „Цялото изкуство, дори пейзажът, е беседа.“ Несъмнено Лидия Николова си е представяла аудиторията на своите читатели с възлание, защото човек се изповядва само пред тези, които обича.

Въпреки голямото тематично разнообразие на отделните творби, „Странствания“ е една цялостна книга. Притежавайки неотразимата енергия на естетическото си въздействие, тя е възплътила качествата на истинско творение на изкуството. В творческата си зрялост писателката е постигнала най-хубавите качества на своя индивидуален стил.

С верен усет за бит, пространство и време тя гради архитектурата на всяка от творбите си, за да им придаде адекватния ритъм, тоналност и аромат. Те ни увличат и заразяват със споделените преживявания, размисли и открития. И при всичко това, без нито един фалшив тон! Всяка фраза притежава своя интонация, органически присъща на обекта на изображението, всяка мисъл е оплодена с богати познания, понякога изведени до висотата и ударната сила на сентенцията. Тези постижения сами по себе си потвърждават успеха на всеки истински писател в художественото усвояване на света.

Последователно и безукорно отдадена на призива си, Лидия Николова се отличава и с това, което наричаме „художествена мяра“, а в краен резултат – изобретателност във формата, откривателство в съдържанието и неповторимост в стилистиката.

С огромния запас от познанията си тя гради и прехвърля мостове през времена и събития, среща ни с бележити личности – мислители и художници, природни забележителности, впечатляващи житейски контрасти, приобщавайки ни непринудено към опита си от всичко преживяно и

пресътворено. Защото – както сама ще признае – „всичко онова, което в живота заслужава да бъде осъзнато, оформя смисъла си и добива израз чрез човешкото изкуство.“ Изкушавам се да приведа само един пример („Насладите на философа“): за Волтер е писано много, но тя съумява да го изтръгне от музея на восъчните фигури, за да ни го представи пожив от всякога! А с какво естетическо блаженство ни опиват пресъздадените в слово природни картини! Ето само няколко отделни фрагмента: „На фона на изгряващата четвъртинка на луната палмите заприличват на тъмни, накичени с пера силуети, готови за танц“ („Вик от пълзящо зелено“), или: „Не е пуста пустинята за този, за когото тя е разгърната под слънцето поема. Искрящите кристали на пясъчинките са словата, от които тя е съставена“ („Шепи от топъл пясък“).

Засвидетелствала своя „копнеж по далечност“, Лидия Николова ще поиска в последните страници на книгата си да ни подсети, че Светът е в нас и ние трябва да „огледаме къде сме сред другите, да се съизмерим с тях“, за да можем „и след най-далечните си външни и вътрешни странствания...“ да се завърнем

към себе си към този единствен кът на земята, където огрявайки ни за първи път, зората ни е дарила сърце и разум, за да можем в нея да усещаме силата си и най-много нея да обичаме“ („Светът в нас“).

„Странствания“ е книга, написана от едно голямо, мислещо сърце на българка, която има *какво* и знае как да го пресъздаде и сподели със своите читатели.

За страстите човешки...

Благовеста Касабова

Сборникът с разкази „За любовта и всичко останало“ на Божидара Цекова като цяло показва стремежа ѝ да вникне в човешката психика и човешката природа, да усети пулса на човешките взаимоотношения, силата и слабостта на човешките чувства и възможността да противостоят или не на насрещните предизвикателства на съдбата.

Обединяващата тематика и проблематика е подчинена на съвременното ни житие и битие, на любовта като основна градивна или разрушителна сила. Божидара Цекова е съумяла да пресътвори с думи, с въображение, с възлнуваща емоция своеобразна картина на днешния ден, на обществените, социалните и личностните взаимоотношения, които формират индивида и изпълват вътрешния му свят и живот, без в същото време да игнорира субективната действителност. Подобен идейно-художествен похват дава възможност за по-широко жанрово разнообразие – от късия разказ и есеистичната миниатюра („Нашата пейка“, „Колет от чужбина“) до новелата, в случая двете покоряващи с драматизма си новели „Дългата зима“ и „Сред пясъците“. Сюжетните истории на късия разказ и на новелите са богати събитийно, с динамично развиващо се действие и защитена с ярки художествени средства идея.

Независимо от конфликтите и емоционалните сътресения, те се развиват в унисон с логиката на случващите се събития, преодолими и непреодолими обстоятелства, заплетени трудни проблеми и интриги или съдбовни решения. В някои от разказите идеята е заложена в поантата, другаде – в поведението на героите или във вътрешната им нагласа, в устойчивостта на психиката им. Има и разкази с отворен край – авторката дава право на читателя сам да прецени на коя страна да застане: на победителя или на онеправданиа. Примерно силно въздействащи етично разкази „Цената“. Таня – главната героиня, под влияние на силно емоционално напрежение, спонтанно

разкъсва спокойствието на илюзорния домашен уют и сигурност, пренебрегва майчинския си дълг и поема пътя на голямата си мечта – музиката. Авторката нито съди, нито дава право на постъпката ѝ, а оставя читателя сам да одобри или порицае решението ѝ или да си зададе въпроса: Наистина ли осъзнатият Избор прави човека щастлив, и наистина ли осъществената мечта носи очакваното удовлетворение.

Действащите лица в разказите на Божидара Цекова вървят и изминават разнопосочни пътища – тъмни или светли, гладки или стръмни, добре очертани или осеяни с остри завои. Испитанията, на които подлага героите си, поведението им в екстремни обстоятелства, съпричастяват читателя не само към преживяванията им – радостни или мъчителни, но и към духа на епохата, нравите, климата, към философията на времето.

Проблемният диапазон, върху който авторката разгъва художествената си задача, обхваща четвъртвековен период – периода на така наречения преход. Време на големи задкулисни игри и големи играчи, на хитреци и наивници, на губещи и нагло печеливши, които в крайна

сметка определят правила на поведение, морал, създават своя „ценностна система“, начин на мислене и начин на живот. Чудесно попадение в този смисъл са разказите „Добре дошла“, „Чудото“, „Брачни конвулсии“ и някои други.

Божидара Цекова притежава талант да подбира герои и сюжети от делничния живот, от кипящото от събития битие, от видимите и невидими конфликти. А това означава, че в разказите ѝ няма нищо съчинено и измислено. Затова образите ѝ са плътни, пълнокръвни, усвоили опита на индивида, успял да съхрани и развие през вековете основните човешки чувства – радост и мъка, и под влияние на историческите дадености да го превърне в победител или неудачник, в хищник или човеколюбец, в егоист или филантроп, в пазител на националните и духовни ценности или в безотечественик.

Богатата образна палитра, силните естетически внушения, изчистеният от всякакви словесни наноси език са безспорен успех за авторката. Постигнала го е както с умението си да разказва, така и защото не е изменила на вътрешната си свобода. Разкази като „Репортаж“, „Ненаписан разказ“, „Избор“ въздействат още и с ярките си детайли, и с интересните си житейски истории, и с тънкото си чувство за хумор. Те показват и стремежа на авторката да проникне в съдържанието на онова, което определяме като „универсални човешки категории“. И именно това съсредоточено писателско проникване е един от знаковите белези за високото идейно-художествено равнище на творбите в сборника „За обичта и всичко останало“. По този начин Божидара Цекова се доближава до европейското в индивидуалния почерк на разказвача, което означава, че е запазила националната идентичност и националните традиции в книгата като цяло. И още нещо, което засила естетическата плътност на разказите. От обикновени, често срещани в живота на пръв поглед човешки съдби,

авторката сътворява необикновени характери, преживявания, предвидими и непредвидими действия, постъпки, намерения. С други думи, завързва и развързва житейски възли, формира личности и безличия, морално извисени и деградирани, конфликтни и примирени. Чрез техния начин на живот и поведение очертава запомняща се картина на нравствената и духовна атмосфера, на сегашните ни социални и психологически тежениа.

Така поетиката на авторката се разширява обемно и творчески се задълбочава, изследвайки измерениата на човешката болка, на безпомощността и самотата, личностното обезличаване, зависимостта или устойчивостта на характера. По този начин тя самата се превъплътява в героите си, в осмислянето на живота им, търсенията и стремежите им, емоционалните им страсти, обичта им.

Разказите в „За обичта и всичко останало“ са своеобразно народопсихологическо и философско пътуване към определящото: водещото в сложния, многолик, пъстър и често непредсказуем човешки живот и свят. Художествените им качества, за които споменах и които не успях да спомена по обективни причини, нареждат книгата между най-доброто в жанра през последните няколко години. Това подсказва, че Божидара Цекова уверено пристъпва по нелекия път на успеха, не се поддава на конюнктурата, на шумно рекламираните писания със съмнителни качества и още по-съмнителни авторски позиции, подражаващи на привнесени отвън третостепенни четива на третостепенни автори. В своите произведения Божидара Цекова споделя само онова, което я възлнува и тревожи. С мисъл и сърце воюва чрез словото си за правото на избор на всеки един от нас, за щастие – независимо кой какво влага в това понятие, за устояване на човешкото в природата ни, за да не изчезне човекът като Божие творение.

„Честита Нова година!“ – прозвонна трамваят изрисван като шейна с елени и отнесе по пътя си засмения и зачервен Дядо Коледа, нарамил чувала с подаръци. Хрисимир Цанев проследи стремителния му бяг и спря погледа си на лавината от крушки и светлини, засипваща близкия МОЛ с бял, пухкав сняг. После вдигна очи и се втренчи в планината. Като продавачка в края на работния ден, Витоша беше скръстила лакти и изнурено се взираше в софиянци и в хаоса на тяхното празнично пазаруване.

„Аз ще я посрещна Новата година – помисли си Хрисимир – но тя да не ме изпрати...“

Още в края на лятото една пареща болка заседна навътре в дробовите му и спорадично му нахъсваше дишането. Отначало не й обръна внимание, а после пари не му стигаха, за да се бори с нея. Беше разведен и живееше сам. Символичните левове от продажба на вестници по столичните кръстовища едва скърпваха битието му, а от пушека и автомобилните газове дробовите му започнаха да линеят.

„Каквото, такова!“ – поусмихна се вяло, подушна в дланите си да ги посгрее и хвана цигулката.

Двадесет и седем години си „вадеше хляба“ с нея. Докато закриха филхармонията в родния му град В. Междувременно, градът запустя, обедня и остана без работа. Музикантите в него – съвсем. Повечето от тях поеха зад граница, а Хрисимир хвана влака за София. Защото годините му до пенсия брояха пръстите на едната ръка. Така се „гмурна“ във вестникарския бизнес. С цигулката само допълваше оскъдния си бюджет и като уличен музикант.

Притвори очи и въздъхна. Лъкът му нежно погали цигулката и след няколко такта булевардът потъна в коледно благозвучие. Хората минаваха покрай него и радушно му се усмихваха. Оставяха му по някоя и друга монета и пречистени, отминаваха. По-изтънчените се спираха и омаяни слушаха „Тиха нощ, свята нощ“, „Коледа е“, „Ще си бъда за Коледа у дома“, „Алилуя“...

– Какъв шанс имаш сега? – дочу Хрисимир женски глас и по инерция се озърна.

На светофара пресичаше млада жена. Стройна, елегантна и фатално красива. От тези, които печелят конкурса още на първия тур и стават най-прекрасните ни и очарователни стюардеси. Нашите въздушни визитки пред разумния свят. След нея пристъпваше мъж. На нейните години и безвкусно натруфен с костюм и палто от естествена кожа, той нервно пъхтеше, затрупан от дузина кутии и пакети с подаръци:

– Ей, я се спри малко!

Спътницата му намали ход, но не спря.

– Няма цял ден да ти дишам прахта! – изсъска мъжът и се запъна на място.

– Аз само попитах: ка-къв шанс имаш се-га? – разчлени думите си

жената и достолепно се извърна към него. – След като те заварих „предколедно“ в нашата спалня с Невена – единствената моя сестра и твоя балдъза.

Мъжът попремига, наостри се да каже нещо значително и „по мъжки“,

Златният храм

Сергей Комитски

но ентузиазмът му внезапно се скърши и замълча. Всичките хора околоръст, заплениени преди миг от цигулката на Хрисимир Цанев, сега бяха замрели и с любопитство очакваха развързката на тая предколедна приказка.

– Хапльо! – въздъхна очарователната Снежанка и сложи точка на приказката, а публиката заръкопляска, като нейните верни джуджета.

Тази дума отприщи бента на паметта му. „Хапльо!... Хапльо!... Хапльо!...“ – бучеше главата на Хрисимир Цанев и въртопът на спомена го завлече назад в годините...

Беше седмокласник в софийското музикално училище и свиреше на цигулка. Живееше на квартира и на скромните пощенски записи от град В, които родителите му пращаха. Финансово разточителство си позволяваше само един-два пъти в месеца, когато купуваше книги. Обичаше да чете. Това бе неговото свещенодействие и към книгите се отнасяше с любов и благоговение.

Вече втори час чакаше пред малката квартална книжарница и се блъскаше из тълпата, за да си купи „Златният храм“ от Уилям Голдмън. (Защото в онези години трябваше с часове да се редиш на опашки и да се блъскаш в навалищата, за да се добереш до хубава книга.) Беше чел за този роман, че е за приятелството и за правото на избор в живота, и прекрасно описва днешна Америка. Затова Хрисимир търпеливо се бореше с времето и навалищата, докато накрая успя. Грабна под мишница „Златният храм“ и, преливащ от щастие, закричи по улицата.

В една пряка на „Витошка“ спря. Застопори се и не помръдна. Краката му направо залепнаха за тротоара. Само тръпката в погледа и пламналите му пъпки от пубертета подсказваха, че е реален. Защото край него чаткаха напористите токчета на неземна красавица. В елегантен костюм от пола и сако в светлосиньо, с ефектно допълващо шалче и пилотка със знака на нашите авиолинии;

тази жена пристъпваше като газела и ефирно размахваше униформено куфарче. Седмокласникът сухо преглътна, за да се убеди, че е жив. За първи път в живота си виждаше стюардеса! Истинска стюардеса от плът и от кръв!

При това толкова красива, че му изглеждаше недействителна...

Жената свърна към трамвайната спирка и се качи на „седмицата“. Трамваят заскърца и уморено се заклати по релсите. Този стон на желязо извади Хрисимир Цанев от унеса и той, без да знае защо, хукна да гони мотрисата... Или красотата. Красота, за която беше чел само в книгите. Красота, която само женското лице можеше да излъчи...

А може би, бягаше след мечтата си седмокласникът Цанев. Размахваше възторжено „Златният храм“ и стискаше със зъби сърцето си, за да не излети като птица... На другата спирка щеше да връхлети в трамвая, но внезапно се спря. Стюардесата слезе и се запъти към рейса, който пътуваше до летището. За миг се извърна и с изненада загледа момчето.

– Добре, че... слязохте!... Исках само... да ви кажа, че... сте... – преглъщаше седмокласникът думите си, останал без дъх, а бузите му не спряха да аленеят. – Ако трябваше... да ви гоня... до следващата спирка... нямах никакъв... шанс!...

– А какъв шанс имаш сега? – погледна го стюардесата с насмешка и взе книгата от ръцете му. Почукна го леко по главата с нея и му я върна. – Хапльо!

В този миг светът за Хрисимир Цанев свърши. Невидим смерч го за-

вихри, завихри и го запрати в небитието. Усети само как започва да се смалява и как бавно потъва в мъглата и тинята на някакво смърдящо, бълбукащо блато... Преди да потъне съвсем, успя да съзре стюардесата, която хлътна в червения автобус и отлетя...

„Нас не ни помнят с това, което сме били, нито с постъпките, които истински ни обрисуват, а много често с нещо дребно, нещо неприсъщо, сторено, когато сме прекрачили само за миг извън обичайната орбита на нашия живот...“ – сети се Хрисимир за любимия пасаж от любимата си книга и се завърна от спомена. Защото след случката с непознатата стюардеса, „Златният храм“ стана завинаги любимата негова книга.

Огледа се и видя, че всичко наоколо си беше така, както го бе „изоставил“ преди две-три минути. Хилядите лампички все така сипеха бял, пухкав сняг върху МОЛ-а. Младата красавица и мъжът ѝ все така стояха един срещу друг и не мръдваха. Обградилата ги тълпа все така с любопитство следеше развързката на тяхната мелодрама. Единствената отлика в мизансцена беше, че сега разпалено говори мъжът. Без да чува звука, Хрисимир Цанев погледа занесено това представление и след малко, неизвестно защо, се появи в него:

– Извинете, – попита той хубавицата – вие с какво се занимавате?

Мъжът ѝ изненадан замлъкна, а тя механично отвърна:

– Танцьорка съм. Във фолклорния ансамбъл „Филип Кутев“.

– А майка ви?

– Зъболекарка е. Защо?

– Защото страшно ми заприличахте на... Всъщност, няма значение.

– А бе, ти кой си?! И защо не си гледаш работата?! Или искаш да захлещеш дръвцето?! – наостри се мъжът на красавицата, събудил звяра в себе си.

– Прав сте. Започвам да си я гледам – усмихна се кротко Хрисимир Цанев и хвана цигулката. Приласка я с лъка ѝ и над булеварда елеино се понесоха звуците на „Бог да благослови всички нас“... Тогава целият действителен и недействителен свят край булеварда затихна и се смири. Музикантът погледна небето, проговори неведомо и се вля в цигулковата хармония:

– „Каквото и да кажеш,

каквото и да направиш, където и да отидеш, аз ще бъда наблизо. Когато се нуждаеш от мен, просто се обърни и аз ще бъда до теб...“

– „Златният храм“... – изненадано прошепна красавицата, но във вселенската тишина шепотът ѝ прозвуча йерихонски.

Хрисимир спря да свири, загледа благодушно жената и я попита:

– Вие познавате тази книга?

– Да. Знам я почти наизуст. Любимата книга на баба ми. Тя беше стюардеса.

Иван Давидков

* * *

Дърво, израснало из тишината
на самата вечер,
от пътища са клоните ти, извисени
към небето.
А твоя плод единствен, на самия връх,
не е ли огън на рибари,
или това е светлинката на селце
далечно?
Гласът ми син е като шумоленето
на твоите листа.
Възляза ли до оня плод,
ще го откъсна – да го дам
на някое момче, което ме очаква:
сътс ножчето си мълчешком
да го разреже
и да съзре в сърцевината му
корито, от което пие сребърният кон
на месеца.
Юздата му лежи в дланта ми.
Навярно с него аз ще отпътувам
в една такава вечер –
и вие само ехо от копитата му
ще засипете с пръстта,
която под нозете ми сега се смее.
И ще расте дървото
над сърцето на самата вечер.
И над моето сърце.

Иван Странджев

СЛЪНЧЕВО ЗАТЪМНЕНИЕ

Вали върху земята нежен пух
от минали въздишки
и невъзможни обещания.
Прелитат непознати сенки.
Прелитат ангели подобно сенки
и сенки със криле на ангели.
От чаканото чудо
светът изглежда същия,
но леко потъмнял
и мъничко приспивен.
Ще може ли душата
да е свидетелство за нещо,
което не е преживяла?
Водата ли е спомен,
който свързва
като венчален пръстен
двата бряга на реката?
И ако няма смърт,
дали ще бъдем вечни?
Зад облак бял луната ризата си сваля
и цялата земя е вече слънчева!

Иван Есенски

ПРИТЧА

На Венко Евтимов

Ще приседна, ще ми стане жал,
ще погаля сухата тревица,
ще река:
– Аз също съм от кал,
но това ни е съдба, сестрице!
С теб сме само две добри души,
просто сме наполовина мъртви:
тоя свят съвсем ни изсуши –
теб отвънка, а пък мен отвътре.
Тайно – да не видят зли очи –
хайде да се следем в общо тяло:
с празната ми кожа облечи
своята душа осиротяла!
Скрих сълзи за сто години дъжд –
още цял живот ще ни подхранва.
Първия живяхме по веднъж –
тоя ще го поделим поравно...
И тревата се засели в мен.
Никой нищо не разбра, обаче
оттогава съхна млад-зелен.
А тревата оттогава плаче.

Иван Динков

ПРАЗНИК

Ден карнавален е – сестрина Цветница.
Църквите сричат: „Всич-ко е в жес-та...“
Кучето пъха и ближе ръцете ми,
болни от ямба и анапеста.
Казвам му: „Милички, близал си залеза.
Виж си езика – мъртъв, за риби.
Ах, остаряваме – а няма надлези
нито над старост, нито над гибел!“
Куче – разбира ли как си отиваме!
Куче – отпуснато, пъха, почива си!
Милвам го: „Милички, мъжките повести
свършват с трибуна или мълчание.
Аз не заслужих обществени почести –
кой ще ми каже: „Сбогом, Иване!“
Куче – разбира ли как си отиваме!
Куче – отпуснато, пъха, почива си!
Восьчен,
месецьт капе по троската.
Виждам си гроба – хълм белезникав.
И правя крачка – и пръст под ноктите
вземам от него,
за да привикна.

Иван Радоев

РЕЛИГИИ

на Константин Павлов

Обрасъл в думи – уморено се движа.
И ей така ще забравя очите си някъде.
И ще щракне пазач. И ще се втрещи светът
като препарирана катеричка – насреща ми.
И ще политна в неподготвена поза.
И ще се счупят моите стъпки. И ръцете ми
ще свлекат от небето държавния указ.
Ей, ти, пияния, защо ни примамваш
с тази разкъсана облачност?
И пак ще повикат Исус, и ще дойде Нерон.

Иван Методиев

БАЩА

Баща ми, който вече крета,
баща ми, този мил чудак,
от ранни утрини до мрак
в градината сади дръвчета.

Препъва се в една коприва,
накланя бялата глава –
и срам ме хваща от това –
приказва й като на жива.

Съвсем не го разбирам вече,
а да го питам ме е страх –
при ябълката се поспрях,
откъснах лист и кръв потече.

И ето, в кръв са ми очите
и целият съм хрипкав вой...
На пръсти се повдига той
и плахо милва ми косите.

Ивайло Балабанов

ОЧИ

На Ваня

С очите на всичките тъжни мъже от квартала,
във който живее жената със белия шал,
те питам защо красотата й, Господи, бяла,
на човека със малката, черна душа си дал?
Защо бяла чайка и гарван в любов съешаваш?
Не го ли попита красотата й ще му трябва ли?
Когато жената със белия шал минава,
край нея, в декември, мирише на цъфнали ябълки.
А той до цъфтежа й нежен върви начумерен,
със слепи очи сякаш крачи, улисан и сам
и топли стотинките в джоба си дяволът черен,
наместо да стопли ръката й бялата там.
Дали е спял, Господи, или има в очите си трънчета?
Веднъж да се беше поспрял и да беше видял,
че тя сякаш стъпва по бели въздушни хълмчета,
когато върви през света със белия шал.
Не пожелавам жената на ближния – тъй подобава.
Нека той си е брачен стопанин, аз – любовен ратай,
но когато жената със белия шал минава,
извади ми очите, Господи, и му ги дай...

Иван Вълев

ВГЛЕЖДАНЕ В ПОДРОБНОСТИТЕ

Сега се вглеждам зорко
в подробностите на пейзажа.
Не в цялото дърво, а в жилките на листа.
Урока на живота си да преразкажа.
Секундите да нижа – перлени мъниста.
Да стривам класовете житни
и да броя на длан зърната.
А погледът ми да проникне
зад видимата броня на нещата.
Обичам шепота между добри приятели.
Обичам микроскопа, хронометъра, радара...
На патоса, на клетвите от усилватели
отдавна вече нямам вяра.
Да виждам крепостта не ме задоволява –
желая в камъните да проникна, в хоросана.
А щом отвори портите да се предава,
последен аз зад бойницата да остана.

Иван Гранитски

БИТИЕ

Почиват шепите на великани
към слънцето прострени за молитва
Клокочат като неизригнали вулкани
и въздуха гребат преди да литнат

Гребат могъщо Времето загребват
Тиктака вездесъщия часовник
Историята срича жестокия си требник
И си играе със войничета оловни

И ний – пращинки или пък човеци –
съзерцаваме замахващата брадва
И си повтаряме въпроса вечен –
А може би така и трябва

Иван Росенски

ОПРАВДАНИЕ

За паднали тополи, кротко вехнеци,
за странната гъсеница в хербария,
за тишината, от пращинки шепнеща,
за тишината, спяща в барабаните,
за трудната усмивка на децата ни,
превърнати в отпадъци от чувствата,
за туй, че някой вдига наковалнята
и ще разбие с нея всички чукове,
за нашата безсънна недействителност,
събрала ветрове по въртележките,
за страшната възможност за излитане
с едно крило от нож, забит във плешката,
за всичко подарено и откраднато,
за Пеньовия стих за теменугите –
не е виновна дръжката на брадвата,
че е дърво, а носи смърт за другите.

Развенчаването на класиците и увенчаването на героите на деня...

В едно болно време, освен другите безумия, възниква „академичният“ възглед, който мистифицира и обезчелява, дали заради идеологически пристрастия, дали заради малограмотност, творчеството не само на Йордан Йовков. Николай Райнов, известният ни литературатор, академик, например, не вярва в концептуалното мислене на големия ни писател и не допуска, че той притежава дарбата да изгради сложни, диалектически противоречиви герои, съчетали несъчетаемото в същността си. Според него „Йовков не е голям сърцеведец“, а героите му са „обикновени: плитки души на селяни и граждани, които познава всеки, и отгоре на всичко, пише като „романтиците, които обичат сантиментални декларации“. Но това се струва недостатъчно на тенденциозния отрицател, академикът направо се задъхва да хули големия ни писател. „Слогът на Йовкова – пише той, – е безличен, а езикът му беден.“ Или: „Образите и сравненията на Йовкова се повтарят, като клишетата, по-неже на писателя липсва въображение.“ Или: „Йовков е неук психолог и бездарен портретист.“ Стига се до смехотворни твърдения, като това, че „...на Йовков е незнайно значението дори на обикновените думи, с които си служи“, или до прозрението, че „Йовков не умее да съгласува глаголните времена“. Накрая, критикарският унес ражда и същински шедьоври на глупостта, черно на бяло е написано: „В ущърб на реализма е стремжът на писателя да вчовечева кучетата... Това шеговито изравняване на кучката с жената, вмъкнато ненадейно (чуждо на общия сериозен тон, що владее разказа), звучи оскърбително за човека, който е не само пол, но и дух“. Направо недоумява човек как и защо ги е изблъвал тия глупости Николай Райнов, който минава, не без известни основания, за един от най-културните ни писатели, който не е глупак, не е и бездарник. Недоумявах и аз задълго, та къде на шега, къде заради безчислените нашенски парадокси, реших че го е сторил от тщеславие, въобразявайки си, че като оплюе първенеца на литературата ни, първенството в белетристиката ще остане за него. Несериозни са подобни разсъждения, съзнавам го, но знам и това, че той е имал сериозни поводи за самооблажаване, щом го счита за гениален Гео Милев, комуто по приляга гениалността. А истината, всъщност, е по-делнична и съвсем прозаична; Николай Райнов, въпреки заслужената слава на голям интелектуалец, е бил достоен син на своето време, или по-скоро жертва на времето си. Последните десетина години от плодотворния му иначе живот са направо трагични за него, защото се бори не толкова с другите, колкото със себе си, защото изстрадва разделното и разблудно време. Искал е да се адаптира към новата, социалистическа действителност и го е постигнал, щом са го окичили с академичните лаври, но и не съвсем, щом е доживял да го избличава, да го критикува публично, като останка от друго време, собственият му син. Споменавам тук личната драма на Николай Райнов, не заради пикантната клюка, премълчавана от някои и раздувана от други, а за да обоснова тенденциозността му, защото глупостите, които дрънка за Йовков, съвсем не са безобидни, а гравитират до тежки, идеологически упреци. Той обвинява Йовков, че естетизира кървавата човешка касапница, написал е: „Разказвачът се сили да установи, че вой-

ната е осветена и благословена от божествен промисъл.“ И това не е изтървана дума, Николай Райнов заклеява патетично и писателя, и тези, които харесват баталната му проза, макар да съзнава, че той е „едничък наш даровит застъпник на военния разказ“. „Когато е писал военните разкази – наставлява академикът, – Йовков е имал предвид „Казаци“ на Лев Толстой и „Четири дена“ на Гаршина, но не е успял да ги достигне“. Смешно звучат думите на един критик (пропаднал поет и неуспял разказвач): „Световната литература познава малцина баталисти. Такива са Стендал (да не говорим за Омир) и Толстой. Лермонтов също така изобразява вярно и психологически точно стихията на боя. Йовков в това отношение може да се мери със световните майстори.“ Тоя, който е написал това,

сигурно е чел от всички „световни майстори“ само Йовков, и то вечер, на заспиване... доста е да си спомним, как разказвачът смекчава впечатлението от шрапнелните пръсъци (по-ниско, над черната гора, си нижат така, едно до друго белите облачета), за да разбере целта на това смекчаване: войната трябва да се представи като весела и безопасна работа, сякаш турския шрапнел не е смъртоносен, ами е флаконче с парфюм. Тъй ли пишат Омир, Толстой и Лермонтов? Тъй ли пишат Анри Барбюс („Огънят“) и Ремарк („На западния фронт нищо ново“)?“ Открива, виждаме, достатъчно доводи, за да бъде обявен Йовков за великобългарски шовинист, който нехае за народните страдания, този академичен мозък! И, колкото и парадоксално да е, това се случва, въпреки тъй релефно изразената състрадателност на писателя към неговите земляци, въпреки разкази като „Последна радост“, чийто антивоенен патос е поразяващ. Не знам кому, как и кога е хрумнала подобна идиотщина, кой е режисирал зловецкия заговор срещу големия ни писател, но е очевидно, че и Николай Райнов има принос за изхвърлянето на Йовков от учебниците. А най-куриозното е, че естетическите доводи сякаш са недостатъчни за развихрилият се отрицател, та притуря той и битови доводи за войнолюбството на писателя. „Към туй се прибавя – пише Николай Райнов – и стремжът му да угоди на ония, от които зависи да остане на постоянна военна служба. Затова се явяват и хрисимите сравненията на шрапнелите с млечнобели облачета и

на картениците с шевни машини, които тракат толкова упоително, че на човека му се пристива.“ Гневливият академик, за жалост, не спира дотук, това не е единственият тежък упрек към „буржоазния“ писател, който трябва да бъде очернен тъй, че публиката да се страхува да посегне към книгите му. Написано е: „Романтични останки се срещат във всички Йовкови творби и то – навсякъде – доста значителни.“ Или: „Онези, които говорят за реализъм у Йовкова, биха могли да намерят реалистични съставки само в тия няколко неговии творби, автобиографски по естество.“ А накрая, за капак, при анализа на „Чифликът край границата“ е повторено вече

казаното за Сарандовица и Албена, повторен е смешният, но и страшен упрек, според който Йовков е не само имитатор, но и безродник. „От няколко изключения, чужди на българщината – написано е, – писателят извлича правилото, че българската селянка е развратна по нагон, по естество, по наследственост.“ Казвал съм

вече доколко нелепи са подобни подмятания, както и това, че само преднамерените схоластици не виждат кои принципи ръководят писателя, а сега е време да се каже, че адептите на социалистическия реализъм, всъщност, знаят прекарсно какъв е патосът на Йовков. Ненавистен е той тъкмо заради пиетета си към „донеците излишните хора“, към очарователните чудаци, разкриващи дълбинните пластове на българската душевност, които се вписват трудно в националната действителност и никак в социалистическата действителност. В онова време на жесток схематизъм, който убива таланта дори на титани като Горки, из литературата ни триумфално шестват „обикновените хора“, които са колкото категорична, толкова и безлична опозиция на Йовковия герой. А критиката ни,

която е по-близо до пропагандата и агитацията, отколкото до естетическия анализ, колкото и да се напъва, разбира се, е безсилна да отнеме, или поне затъмни очарованието на класическия герой, за да изтъкне героя на новото време, книжното, бездушно, мъртвородено чедо на социалистическия реализъм...

Любомир Котев

доразумения, рожби на така наречената марксистко-ленинска естетика. Неприимирим е и един друг твърде известен критик, увенчан и той с академичните лаври – май че беше член-кореспондент, – той ще напише, че „духът на епоса се е вселил в Караславов... признатият вече класик“, за да роди „монументалното повествование“ на романа-епопея „Обикновени хора“. Но „роман-епопея“, разбира се, е твърде невзрачно, обидно скромно определение за такъв епохален труд, та Тончо Жечев е поясnil, че това е и „роман-изследване, роман-хроника, роман-енциклопедия“. А по-същественото е, че „имаме българското село, населено с всичките му типове, характери, особен бит, морал, преживявания, борби, съседски омрази, роднински неразбирателства, даскали, попове и, ако някой пожелае, би могъл да състави карта на неговите улици и родословно дърво на неговото население“. Не ще и дума, че това население, тъй мащабно изобразено, са „обикновените хора“, лесно е да се предположи, че те населяват митичното Проходец, но тук има уловка и изведнъж става ясно, че обикновените хора, всъщност, са необикновени. Защото „според цялата концепция на романа политиката изцяло доминира в социалния и нравствен живот на българското село... тя е единственият обединителен елемент за ново групиране в селата и обществото, класовото и партийно другарство трябва да заместят бавно гаснещия огън на кръвната и родова близост – източникът на враждите и източник на ново обединение.“ Заместването на кръвното родство с класово-партийното другарство, в този „епохален“ роман, а понякога и в тогавашния деформиран живот, води до тъй чуждото на националния характер братоубийство, заради политически ежби. Но тази трагедия, колкото и потресаваща да е, колкото и нелегична да е, изпълва с възхита тълкувателите на епохалния роман, както се полага на всеки вдъхновен строител от новото време, когато разрухата и убийствата се схващат като обновление. Близо е до ума, че и сътворителите на такива произведения, и адептите им, колкото и възторжени да са, колкото и убедителни да са, ако това е възможно, предизвикват отвращение, вместо плануваното възхищение, а най-често недоумение. Затова именно са мъртвородени тези обикновени-необикновени хора, за които е подвиг, а не низост да предадеш баща си, да речем, което се случва в друго „епохално“ произведение... И аз не вярвам, че умни и ерудирани литературатори, като Николай Райнов и Тончо Жечев не са си давали сметка, че нагазват в тресавище, като се напъват да докажат недоказуемото, дори съм сигурен, че са изпитвали угризения на съвестта, докато угаждат на политическата конюнктурата. Така или иначе, техните писания, както и толкова други, се домогват до развенчаването на безспорния класик Йовков и обявяват неговите герои, за да възтържествуват „признатият вече класик“ Караславов и обикновените-необикновени хора, чиято нелегичност е смайваща...

Бесарабия, МОЯ ЛЮБОВ!

Николае Дабижа

Посвещава се на интелектуалците
на Бесарабия от всички времена.

Това беше през месеца, в който навърших петдесет и девет години. Паднах от скала в околностите на манастира Ципова, недалече от река Днестър. И тогава, в миговете между живота и смъртта, по-точно между смъртта и живота, ми се яви тази книга: отначало я видях цялата, за част от секундата! – сетне в течение на времето тя започна да ми се разтваря страница подир страница, фраза след фраза, дума след дума, и така в целия си обем!

В тези минути, на дъното на пропастта, аз видях, сякаш под светлината на прожектор, някакви мъже, жени и деца, събрали се около мен, за да ме окуражат, да ме подкрепят и подадат ръка за помощ – да ме измъкнат от бездната, в която бях попаднал. Това бяха все непознати за мен хора, които се появяваха по-късно и в операционната, и в болничната стая, за да ми разкажат, но не с думи, а по-скоро с помощта на някои образи повествованието, което последва.

И така: тази книга се появи като спомен за нечий чужд живот, като разказ на някакви събития, случили се дълго преди моето раждане, като възмездие, като изпълнение на някакво задължение.

Посвещавам този текст на тези непознати хора, които ме върнаха към живота.

Това е тяхна книга.

Не направих нищо друго, освен да запиша на страниците ѝ онова, което те ми предадоха.

Авторът

Глава първа

„Както вятърът духа накъдето иска и ние не можем да кажем откъде идва и накъде отива...“

Евангелие на Йоан

Беше сряда и се лееше дъжд.

Елите сипеха иглите си на всички страни.

Тежката вода сякаш искаше да вкара тревата обратно в земята.

Беше същинска завеса от дъжд, с дълги и мощни струи, които буквално дълбаеха пръстта.

И макар да бе следобед, небето потъмня.

Обичах дъждовните сибирски дни.

След като измих пода в нашата класна стая – в този ден аз бях дежурен, – седнах удобно на перваза, за да слушам как дъждът барабани по покрива, сякаш призовавайки някого на бой, и гледах от горния етаж как поточетата вода бягат стремително по двора на нашия детски дом като вдигнати по тревога войници.

И тогава за първи път видях този странен мъж, облечен с тънък шлифер, с плетена вълнена шапка на главата, излизащ от нашето училище. Удивих се, че за никъде не бързаше: просто застана на сред двора, сякаш не валише като из ведро, дълго се оглежда на всички страни, може би ме забеляза как го наблюдавам от прозореца, отново тръгна напред...

Този непознат се появи и на другия ден, и на третия, и на четвъртия... Никой не знаеше кой е и какво търси точно тук, в дома за сираци в Надречное.

Тук, в Надречное, когато навърших дванадесет години, аз за първи път научих своето истинско име.

Дотогава ме наричаха Иван Иванов – Петнайсет, сякаш бях не човек, а адрес.

И защо петнадесет? Всички деца от Надречное, по решение на някакво далечно и важно началство, тук носеха едно и също име: Иван Иванов. Но нашите учители, за да ни различават,

бяха добавили и по един номер: Иванов И. – 1, Иванов И. – 2...

И така до 300. Колкото деца бяхме в Надречное. Наричаха ни „децата на Сталин“. Ние знаехме, че нашият „баща“ ни обича неизказано и че нито веднъж не ни беше посетил, защото ръководеше една огромна страна и нямаше никакво време за нас, неговите момчета. Но ние все пак го очаквахме всеки ден с надеждата, че ще дойде при нас в Надречное с подаръци или без подаръци.

Нашият детски дом ни учеше да се трудим и преди всичко да обичаме Другаря Сталин.

Неговият портрет – мустакат мъж с лула в ръката, с внимателен поглед – висеше във всяка класна стая, в нашите спални, в столовата, в коридорите, навсякъде.

За него беше готов да даде живота си всеки от нас, за него и за любовта на Любов Хербертовна Валева, директорката на нашия дом за сираци, без да се замисляме за това, че почти всяка седмица тя здравата ни пердашеше, но ние знаехме, че го прави за наше добро. Искаше да пораснем здрави, силни и верни на Родината. А пък и ни хранеше добре – по три пъти на ден. Не ѝ се сърдехме, защото осъзнавахме, че за всичко сме виновни самите ние, както твърдеше и тя. А тя искаше да бъдем дисциплинирани, да говорим само тогава, когато ни питат, да вървим със строева крачка из двора...

Но в Надречное фактически ни биеха всички: и учителите, и пазачите, и готвачките. Големите ученици пердашеха по-малките, а те от своя страна – най-малките.

И всички стоически понасяхме боя, защото знаехме, че скоро ще има война и ще трябва да се подготвим за нея.

Така ни говореха нашите възпитатели, че войната предстои и че трябва да победим. Затова настояваха да бъдем силни, здрави, устойчиви, да понасяме

Бестселър от Молдова на български

След няколко многотиражни издания в Кишинев, а също и с преводи на френски, английски, руски, немски, италиански, испански, сръбски и китайски, дебютният роман на поета Николае Дабижа (род. 1948) „Бесарабия, моя любов“ спечели възторзите на критиката и читателите и бе обявен за първия бестселър в днешната литература на Молдова, за съжаление, все още малко позната у нас. Изворите на тази вълнуваща проза можем да открием при Достоевски, Булгаков, Борхес, Варлам Шаламов и Солженицин.

Разтърсващата любовна история от ГУЛАГ е поема за най-светлото човешко чувство и апотеоз на несломимия човешки дух и вярата в доброто. История, разказана от забележителен майстор.

всякакви болки, лишения, унижения.

И ние всички мечтаехме за тази война, за да можем да отдадем младия си живот на Другаря Йосиф Висарионович Сталин, който на всеки голям празник ни изпращаше своя скъп поздрав чрез учителите и ни призоваваше да бъдем трудолюбиви и смели. За да може, ако се наложи, да последваме примера на Александър Матросов, който се хвърли с гърдите си да закрива вражеската амбразура, заради Другаря Сталин. А е известно, че Матросов е живял и раснал в дом за сираци като нашия.

Да, ние растяхме, а войната, за наше разочарование, така и не започваше.

И сякаш ни очакваше един живот без

чахме и наричахме – всички наред! – „мамо“ и „татко“.

До смъртта на Другаря Сталин нашите възпитатели и учители влизаха в час с pistolети на кръста. А надзирателите и пазачите бяха въоръжени с карабини. Бяха строги и сурови с нас, разбира се, защото ни обичаха.

И така, аз станах на дванадесет години. Знаех, че целият свят прилича на нашия интернат, обкръжен с високи стени, над които имаше тел с електрически ток. Всичко се заключваше с тежки ключалки, катинари и големи вериги, а

Домът за сираци

смисъл, без високите идеали, на които ни учеха нашите възпитатели.

В нашето училище, където можеше да оцелееш само ако унижаваш по-слабите от теб, аз се гордеех, че нито веднъж не заплаках. Каквито и болки и унижения да ме сполетяваха, аз за разлика от повечето мои другари, не пророних нито сълза. Всъщност, плаках, но само два пъти. Първият, когато умря Другарят Сталин, който за съжаление, докато бе жив, не успя да ни посети нито веднъж. Плака цялото училище – така силно и сърцераздирателно, че тези ридания се носеха надалече из тайгата близо седмица. Осъзнахме, че сме останали пълни сираци, при това до края на живота си, сам-самички в този жесток свят. От деня на смъртта на Вожда нашите учители изпаднаха в апатия – техният живот като че ли изгуби смисъла си, вече не искаха да вървим под военен строй в столовата и на училище, пазачите слязоха на земята от дървените си кули, вратите останаха широко отворени, вече не ни се караха, ако бягахме до леденото езеро или в тайгата, а след часовете и в неделните дни имахме пълната свобода да правим, каквото си искаме.

И така: през почивните дни бяхме като волни птички. Всеки от нас просто летеше насам-натам – към езерото, към река Колима, едни ловяха риба, други правеха капани и ловяха врани, които после печеха на открити огньове в тайгата. Тяхното месо след цяла седмица безвкусни каши ни се струваше страшно апетитно.

Събирахме се около тези огньове – големите ядяха лакомо, а малките очакваха нещо да остане за тях. Такъв бе законът на живота тук: след година-две и те ще пораснат и ще ядат, а малките хлапета ще стоят в кръг зад тях, ще облизват устни и ще чакат да им дойде и на тях редът.

Детският дом беше нашето родно гнездо. В него се родихме, раснахме, не познавайки никого, освен жените и мъжете от Надречное, които ние оби-

прозорците бяха с решетки. Спяхме в тесни железни кровати, на двама се полагаше едно общо нощно шкафче от долнокачествено дърво. Ползвахме една обща кърпа за ръце в умивалната, ако не искахме да се трием в ръкавите си. Но всеки си имаше собствена лъжица и паница. Имахме не само еднакви имена, но и дрехите ни бяха напълно еднакви, обувките също, и всички бяхме остригани.

Вярвахме, че светът зад тези стени отива на работа под строй, че си ляга в точно определена минута, че пее маршовите песни, на които ни учеха тук.

На двора излизахме винаги под строй, а да останеш сам се считаше за неприлично, за нарушение на реда, за бягство от колектива. Никой нямаше право да остава сам – в училище, на двора, в спалното помещение. „Човек не може да съществува, освен с другите, само тогава той е такъв, какъвто е всъщност“, казваше Любов Хербертовна.

Аз пък обичах много да бъда сам, заради което ме презираха и учителите, и другарите ми. Учех и подготвах уроците и домашните си сам. И по време на час, и при спортните занимания, дори и в разгара на игрите, аз мислено се устремявах някъде надалече. И открих за себе си, че дори да не ме правеше щастлив, самотата поне не ме правеше нещастен.

Понякога се криех на тавана на училищната сграда, а когато времето беше топло и слънчево, се качвах върху плоския покрив на една от нашите работилници, за да остана насаме със своите мисли.

За какво мислех? За много неща: за бъдещето, за тайгата, за приятелите. Или просто така: за нищо определено. Да, да! Беше ми приятно да поседя така и да не мисля за нищо.

Другото изискване на нашите педагози беше никой да не крие нищо от колектива. Просто да няма никакви тайни.

А аз си имах своята тайна...

Превод: Огнян Стамболиев

Енергия излъчваща духовна сила

Никола Иванов

Цвятко Сиромашки – Хомбре е роден на 20 май 1954 г. в Пловдив. Завършва техникум по художествена обработка на камък. Следва в Художествената Академия в Санкт Петербург, Русия. Завършва Национална художествена академия в София.

Член е на Съюза на българските художници и на Съюза на немските художници от Северен Хесен, Германия.

Участвал е в симпозиуми в камък, дърво, керамика, сняг и лед в България, Латвия, Германия, Италия, Франция, Япония, Австрия. Самостоятелни изложби има в България, Германия, Гърция, Япония, Австрия. Участвал е в групови международни изложби в България, Испания, Гърция, Китай, Русия, Швейцария, Полша, Унгария, Латвия, Малта, Германия, Чехословакия, Италия, Япония.

Носител е на множество награди: Награда за скулптура от международно биенале в Габрово, Награда за скулптура от конкурса „Човекът и Водата“, Германия, 2-ра Награда в гранит от Международния симпозиум в Бодузо, Италия, Голямата награда на водка „Финландия“ за скулптура от лед, Награда в Сете Дез-Арт, Франция и др.

Негови творби са притежание на музеи и галерии в България, Полша, Словакия, Италия, Латвия, Германия, Япония, Русия, както и на частни колекции, сред които и на Негово Светейшество Папа Йоан Павел II.

лика на Борис Христов.

Силно впечатление оставят и скулптури на Цвятко Сиромашки в чужбина. Двете му скулптури – „Ски шанца“ от сняг и „Замръзнал алафранга“ от лед в Албервил (1992), „Вратата на Рая“ от гранит, керамика и дърво в Сардиния, работите му от биеналето в Равена от 1987 година, в Германия от 1982 и 1992-93 година и други.

Макар и на пръв поглед опростени, ясни и категорични в пространството, скулптурите на Цвятко Сиромашки предполагат множество посоки на мислене. Техният ма-

Първата си творба Цвятко Сиромашки сътворява едва 14-годишен. Това е една глава, която се намира в двора му в къщата в Стария Пловдив.

Той винаги се е чувствал творчески свободен и независим, не го интересуват рамките и каноните и това потвърждават работите му. Стремелът му е да се откъсне от повтарянето на схеми, които налага академизмът, и да преодолее познатите рамки. Цвятко Сиромашки отказва множество поръчки за паметници, и до днес не позволява да наричат композициите му паметник вместо скулптура. Защото той се чувства преди всичко творец, а не занаятчия, макар техническите умения да имат значение, но те се придобиват с годините. В неговите творби се вижда оная свобода на духа, когато не работиш по поръчка, а

интересува от комерсиалната страна, от продажбите, а от стойностите. В Швеция и Германия му плащат, за да мисли.

Както обикновено се случва, най-трудното при-

знание идва от родния град Пловдив. Първата му скулптура е на Люсиен Шевалие, създателя на зелената система на България и Пловдив. Втората монументална работа е на Йосиф Шнитер в градинката на площад „Независимост“. Чехът е проектирал първия голям градоустройствен план на Пловдив. Цвятко Сиромашки разказва, че когато пътува за Япония, за пръв път усеща божествената сила на Родопите, това е творческа асоциация. Според него всеки, който по пластичен път докосне с любов и нежност камък, чува звук на чанове и камбана. Това свое усещане скулпторът възплъщава в скулптурната алея в двора на хотел „Хисар“, която се състои от 18 работи от метал и камък (павеа). Това е техника, неизползвана до момента от друг. Тя е находка на въображението на скулптора, чрез която се получава своеобразно озвучаване.

Още една забележителна работа на Цвятко Сиромашки е Алеята с пейката и монумента на Борис Христов пред едноименния Дом на културата в Пловдив, който прави културния център по-смислен. Тази работа скулпторът дарява безвъзмездно на родния си град, който е бъдеща Европейска столица на културата. Забележителна е бронзовата

маска, която придава многоизмерност на монумента. Специалистите оценяват високо Монумента и маската на Борис Христов и смятат, че освен приликите с великия оперен бас, те са решени по един модерен начин. Самият скулптор споделя, че е искал да запази преди всичко българското в

по вътрешна подбуда и необходимост. Важното е творецът да не се поддаде на рутината, на автоматизма, трябва да поддържа жива творческата искра и постоянно да я подхранва. Отказва се от преподавателската работа само след 6 месеца, защото усеща, че призванието му е друго. Не се

щаб, форми, материал, позициониране в пространството целят да изправят зрителя пред различни въпроси. Той винаги предлага собствена интерпретация на темите, които го вълнуват и които той възплъщава в скулптурите си. Важно е художникът да може да извлече от реалността онава, която ще остане като художествена стойност в бъдещето.

В работите на Цвятко Сиромашки има нещо класическо, идващо от традициите на античността и ренесансовата скулптура. Неговите творчески търсения са не толкова във формата, а по-скоро в мисленето на художника. Те са полифонични с умението му да предаде и богатите душевни състояния. При него наблюдаваме вживяване в което, спонтанен контакт с натурата без самоцелни естетизации. Този скулптор почти не прави малки пластички, очевидно те не са негово амплуа, определено го влече монументалната скулптура. В неговите работи реалните форми и обеми се превръщат в абстрактни модификации и силуети, внушаващи монументална завършеност. Макар и монументални, скулптурите на Цвятко Сиромашки не изглеждат тромави, защото той умее да постига вътрешен баланс. Това помага да се проникне във вътрешността на творбата и да се усети вътрешното ѝ движение.

Цвятко Сиромашки умее да вдъхва живот на материята, не само да я моделира. Творбите му са заредени с енергия и излъчват духовна сила. Неговите скулптури са изпълнени със свобода, надежда, вдъхновение.